

משפט מבוים

התשע"ה - 2015

**כריכה בעל כורחה-האם נישואי קפריסין
שוללים את סמכות בית הדין בעניינים
הנלווים?**

התכנית לסיוע משפטי לנשים בענייני משפחה

מבוא

תוכן עניינים

3.....	תיאור המקרה.....
5.....	עתירה.....
21.....	תשובה לעתירה מטעם המשיב 3.....
33.....	תשובה לתשובה מטעם העותרת.....
39.....	עמדת המשיבים 1-2 ע"י היועץ המשפטי לשיפוט בתי הדין הרבניים.....

תיאור המקרה

ליאור ומורן חיו יחד בזוגיות במשך 10 שנים. במהלך אותן שנים נולדו להם שני ילדים.

משהצדדים שקלו אמנם למסד את הקשר ביניהם, אך סרבו, מטעמים אידאולוגיים, להינשא בנישואין דתיים, נסעו הצדדים לקפריסין, נישאו בנישואין אזרחיים ומששבו לארץ, נרשמו במרשם האוכלוסין כנשואים.

מששבו לארץ לאחר סיום שהותם בארה"ב, עלו יחסיהם על שרטון. ליאור גמל בליבו לסיים את קשר הנישואין והגיש תביעת הגירושין אליה כרך את ענייני הרכוש, משמורת, מזונות אישה ומזונות הילדים.

מורן הביעה את התנגדותה לסמכות בית הדין בפני בית הדין הרבני האזורי כבר בדיון הראשון, ואולם, ביה"ד הרבני האזורי דחה את טענותיה ופסק כי: "הצדדים לא נשאו זה לזה כדמו"י ואולם כמנהג בתי הדין אנו מורים כי הצדדים יפרדו זמ"ז בדרך של גט לחומרא לאחר מכן ביה"ד יתיר את נישואי הצדדים והנ"ל יכולים להנשא כדמו"י. על הנתבעת להגיש כתב הגנה לתביעות הכרוכות שהגיש התובע".

ערעור שהגישה מורן לביה"ד הרבני הגדול, בעניין התביעות הכרוכות, נדחה בדעת רוב.

כעת החליטה מורן להגיש עתירה לבג"ץ בבקשה למתן צו על תנאי המורה לביה"ד הרבני לנמק מדוע לא יבטל את פסקי דינו.

משפט מבוים

העותרת:

מורן ישראל

ע"י ב"כ יניב הולצמן ו/או מעיין כהן
מהתכנית לסיוע משפטי לנשים בענייני משפחה
המרכז לקידום מעמד האשה ע"ש רקמן
הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר-אילן
טל': 03-5318895 ; פקס : 03-7360499

-נגד-

המשיבים:

1. בית הדין הרבני הגדול

2. בית הדין הרבני האזורי תל אביב

ע"י ב"כ חן הלצבנד
מהתכנית לסיוע משפטי לנשים בענייני משפחה
המרכז לקידום מעמד האשה ע"ש רקמן
הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר-אילן
טל': 03-5318895 ; פקס : 03-7360499

3. ליאור ישראל

ע"י ב"כ אור-חן כהן
מהתכנית לסיוע משפטי לנשים בענייני משפחה
המרכז לקידום מעמד האשה ע"ש רקמן
הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר-אילן
טל': 03-5318895 ; פקס : 03-7360499

עתירה למתן צו על תנאי

בית משפט נכבד זה מתבקש ליתן צו על תנאי נגד המשיבים, המורה להם לבוא וליתן טעם מדוע לא יבוטלו פסקי דינם של בית הדין הרבני האזורי בת"א ובית הדין הרבני הגדול בהם נקבע כי לבית הדין הרבני סמכות לדון בנושאים שנכרכו לתביעת גירושין, כאשר בני הזוג נישאו בנישואין אזרחיים מחוץ לישראל בלבד.

כמו כן מתבקש בית המשפט הנכבד ליתן צו קבוע האוסר על המשיבים לפעול בהתאם לקביעתם זו. העותרים מבקשים כי בית משפט נכבד זה יקבע כי בני זוג שנישאו בנישואין אזרחיים, יוכלו להתדיין בבית הדין הרבני אך ורק בנוגע לקבלת גט לחומרא וכי אין לכרוך לתביעה זו נושאים נוספים. בהתאם לכך, מבקשת העותרת מבית המשפט הנכבד לקבוע כי הסמכות לדון בכל יתר הנושאים נתונה לערכאה האזרחית – בתי המשפט לענייני משפחה.

רקע עובדתי

1. גבי מורן (להלן: העותרת) ומר' ליאור (להלן: המשיב), ניהלו זוגיות במשך 5 שנים. בשלב בו החליטו למסד את הקשר ביניהם, הם בחרו לעשות זאת בנישואין אזרחיים בחו"ל. יש להדגיש כי הדבר נעשה מטעמים אידיאולוגיים ומתוך רצון לקיים טקס שאינו דתי. יצוין כי בני הזוג יהודים ואין חולק כי הייתה בידם האפשרות לבחור בנישואין כדת משה וישראל.
2. חודש לאחר נישואיהם, נרשמו העותרת והמשיב במרשם האוכלוסין הישראלי כזוג נשוי לכל דבר ועניין.
3. במהלך תקופת הנישואין נולדו להם תאומים, כיום בני 7.
4. כמו כן, לאחר הנישואין, רכשו בני הזוג דירת מגורים, בה העותרת והילדים מתגוררים עד היום.
5. לפני כשנתיים, נישואי הזוג עלו על שרטון. המשיב החליט לסיים את קשר הנישואין ולפיכך, הגיש תביעת גירושין לבית הדין הרבני האזורי בתל אביב. לתביעה כרך המשיב את ענייני הרכוש, המשמורת, מזונות האישה ומזונות הילדים.
6. העותרת חפצה גם היא לסיים את קשר הנישואין, אולם התנגדה לקיום הדיון בביה"ד הרבני. יצוין כי כבר בדיון הראשון בביה"ד הרבני, העותרת הביעה את התנגדותה לסמכות ביה"ד לדון בתביעות הכרוכות שהוגשו ע"י המשיב.
7. לאחר עדות הצדדים, הגיע ביה"ד הנכבד למסקנה כי על הזוג להיפרד בדרך של גט לחומרא. בהמשך לכך, קבע ביה"ד כי הוא מוסמך לדון בתביעות הכרוכות ועל העותרת להגיש כתב הגנה.
8. העותרת הגישה את ערעורה על פסיקת ביה"ד לביה"ד הרבני הגדול וטענה שוב כי לביה"ד אין סמכות לדון בתביעות הכרוכות. ערעורה נדחה ברוב דעות ונקבע כי לביה"ד נתונה הסמכות לדון בתביעות הכרוכות לתביעת הגירושין, גם כאשר מדובר בנישואין אזרחיים

שנעשו מחוץ לישראל. דעת המיעוט קיבלה, באופן עקרוני, את עמדת העותרת שלפיה במקרה מסוג זה ביה"ד משולל סמכות לדון בתביעות הנלוות לגירושין.

9. לאור האמור לעיל, מוגשת עתירה זו לבית משפט הנכבד.

ואלו נימוקי העתירה:

10. הליך הגירושין לעולם יהיה אחד ההליכים הקשים ביותר עבור כל אדם, מבחינה רגשית, כלכלית ומנטלית. בנוסף לכל אלו, כאשר מדובר בזוג שנישא בנישואין אזרחיים וכעת מעוניין להביא את החיים המשותפים לסיום, נוצר קושי משפטי בנוגע לסמכות לדון בפירוק התא המשפחתי ובעניינים הנלווים לפירוק.

11. העתירה שלהלן מבקשת לקבוע כי ביה"ד הרבני חרג מסמכותו בקובעו כי הוא בעל הסמכות לדון בעניינים הנלווים לגירושין מכוח כריכה.

12. שאלת סמכותם של בתי הדין הרבניים לדון בנושאים הנלווים לגירושין של בני זוג שנישאו מחוץ לישראל בנישואין אזרחיים, מעוררת שאלות רבות ונמצאת במוקד הדיון המשפטי. למרות חשיבותה טרם בוררה עד תום בפני בית המשפט הנכבד ולא ניתן להצביע על הלכה ברורה בנושא. על כן, נדרשת הכרעה סופית של בית משפט הגבוה לצדק בעניין. העותרת מבקשת כי נושא זה יוכרע סופית וחד משמעית על ידי בית המשפט הנכבד במטרה לייצר וודאות משפטית בתחום.

13. חשוב לציין כי העותרת מסכימה להסדיר גט בביה"ד.

14. ואולם, טענתה המרכזית הינה כי התביעות הכרוכות לתביעת הגירושין אינן בסמכותו של ביה"ד וזאת לאור העובדה כי כריכתן אינה כנה כנדרש בפסיקה (בג"ץ 8497/00 אירה פייג-פלמן נ' ג'אורג'י פלמן לא פורסם, 27.1.2003 (להלן: בג"ץ פייג-פלמן)) כריכת תביעות לתביעת גירושין בביה"ד הינו צעד טקטי בלבד, שאינו תואם את אורח חייו של המשיב ואת אורח חייהם המשותף של בני הזוג. העותרת תטען כי לו היה המשיב קשור קשר מהותי לדת היה בוחר למסד את הקשר הזוגי בהתאם לדין הדתי. בנסיבות בהן לא התקיימו מלכתחילה נישואין כדת משה וישראל, יש לראות במהלכו של המשיב אסטרטגיה משפטית ותו לא.

בנסיבות המקרה המתוארות לעיל, כריכה במטרה להעניק לבית הדין סמכות שיפוט ייחודית אינה יכולה להיחשב לכריכה כנה ועל כן היא פסולה. הדבר נקבע בבג"ץ 2232/03 פלונית נ' בית הדין הרבני האזורי ת"א יפו ואח', פ"ד ת(4) (2006) (להלן- בג"צ בני נוח), שם

נאמר כי ישנה סמכות לבית הדין לדון בגירושין מדין נישואי "בני נח" אך אין סמכות לדון בכריכה, כיוון שבן הזוג הכורך אינו יכול להתכוון בכנות להתדיין בפני בית הדין בסוגיה שבית הדין כלל אינו מכיר בה. על כן, המשיב אינו רשאי לטעון כי הכריכה לתביעת גירושין הינה כנה ומתוך רצון אמיתי לדין תורה, שכן המשיב, יחד עם העותרת, בחרו במודע ומתוך כוונה לעקוף את הנישואין כדמו"י אשר הדת מכתובה ולהינשא בנישואין אזרחיים.

15. יודגש, כי מי שבחר להינשא בנישואין אזרחיים, כאשר יכול היה להינשא בנישואין כדת משה וישראל, נוקט בפעולה אקטיבית, רצונית ובעלת נפקות משפטיות. העותרת והמשיב, נישאו בחתונה אזרחית מטעמים אידיאולוגים בלבד, המדגישים את בחירתם החופשית והמודעת שלא לקשור את חייהם בדת.

16. העותרת טען כי לא ניתן לטעון בדיעבד כי הבחירה המודעת בחתונה האזרחית הייתה למראית עין בלבד וכי המשיב בעצם רוצה להתדיין ע"פ דין תורה.

17. במציאות החיים כיום בישראל, בוחרים זוגות רבים להתקשר ביניהם בדרך שאיננה חופה וקידושין. אחת הדרכים המקובלות הינה נישואין אזרחיים בחו"ל. בעשותם כן, בוחרים זוגות אלה לממש בדרך זו את הבחירה הזוגית שלהם ואת אופן הצהרתם על זוגיות זו כלפי כלל הציבור. הדבר אינו מקנה למי מבני הזוג, בדיעבד ובעת הפרידה, את האפשרות להתנער ממשמעותה של בחירה זו.

18. כמו כן, העותרת טען כי הדין הדתי אינו מכיר במשמעויות הנגזרות מנישואין אזרחיים. כיוון שביה"ד הרבני פוסק ע"פ הדין הדתי, העותרת טען כי אין בסמכותו לדון בפן הפנימי של נישואי הזוג, קרי, בתוצרים של מערכת יחסים שאינה מוכרת לו.

19. העותרת טען כי כפיית דיון על בן הזוג בפני פורום המתכחש לסטטוס נישואיו, מנוגדת לעקרונות הצדק.

20. חשוב לזכור, כי ההוראות בדברי המלך במועצה על ארץ ישראל 1922-1947, המחילות את הדין הדתי בתור דינו האישי של אזרח ישראלי, כפופות לכללי המשפט הבינלאומי הפרטי. כפיפות זו רלוונטית גם על רקע מציאות החיים בישראל המתוארת לעיל, ומתחזקת מכוח הזכויות החוקתיות. כבר נקבע בעבר שהזכות לכבוד האדם כוללת בתוכה את הזכות לנישואין ולחיי משפחה וכפועל יוצא, את החובה של המדינה לכבד את בחירותיהם של בני הזוג באשר לאופן הקמת משפחתם. חובה זו באה לידי ביטוי בנכונות של המדינה להכיר בתוקפו של סטטוס שרכשו אזרחי המדינה או תושביה, גם אם נוצר בחסותו של דין זר, כל עוד הוא אינו נוגד את תקנת הציבור בישראל.

21. בנוסף, העותרת תטען כי בנושא של כריכה לתביעת גירושין שלאחר נישואין אזרחיים, בית הדין חסר סמכות גם מהפך ההלכתי. תנאי יסודי עיקרי שבלעדיו לא תוכל כלל להינתן סמכות לבית הדין הוא שבית הדין יתבסס אך ורק על דיני התורה בבואו לכופף את פלוני להתדיין בפניו (דעת הרב אליהו הישריק בתיק רבני 448866/3 בבית הדין הרבני האזורי תל אביב יפו, פלוני נ' פלונית, להלן "תיק 448866/3"). עולה השאלה הכיצד ביה"ד מתיר לעצמו לדון בסוגיות בהם הוא כלל אינו מכיר לפי ההלכה? נראה כי מדובר בניסיון של ביה"ד לתפוס סמכות בכל אשר יוכל כדי לשמור על הרלוונטיות של ביה"ד בתקופות מודרניות אלו. לעניין זה ראו:

"הנוהל כי התרת נישואין אזרחיים תהיה רק במגרשו של בית הדין הרבני היא בעצם קביעת "מדיניות" של הרבנות הראשית, מדיניות שנועדה לשמר מכל משמר את כל ענייני הנישואין והגירושין בסמכותם הבלעדית והייחודית רק של דיני בתי הדין הרבני ולא להביאם בפני ביהמ"ש" (להלן- תיק 448866/3, עמ' 13).

22. מדינת ישראל הינה מולדתם של יהודים דתיים ולא דתיים. אמנם, סעיף 2 לחוק שיפוט בתי הדין הרבניים אינו מאפשר לערוך נישואין בין שני יהודים בישראל, אלא לפי דין תורה, אך אין להרחיב חובה זו מעבר לנדרש ויש להתחשב בהשקפתם הדתית של בני הזוג ובאופן בו בחרו לנהל את חייהם ולמסד את הקשר הזוגי ביניהם. לעניין זה ראו:

"העותרת אמנם היא יהודייה תושבת ישראל ואזרחית המדינה, אך בכך לבד לא די כדי להטיל עליה את שיפוטו של בית-הדין הרבני באותם עניינים שלגביהם לא ניתנה לבית-הדין הרבני סמכות ייחודית לפי החוק" (בג"צ 10/71 דבורה גורדון נ' ביה"ד הרבני הגדול לערעורים כה (1) 485, עמ' 487).

כלומר, ההנחה הינה כי עצם היות האדם יהודי, אינה מקנה את הזכות לביה"ד להטיל עליו שיפוט דתי ובכך לפגוע באוטונומיה של בחירה חופשית ומרצון של אותו אדם.

23. לפיכך, יש לראות בעותרת ובמשיב, כיהודים, אזרחי מדינת ישראל, אשר בחרו בחירה חופשית ומודעת שלא להתחתן לפי דין תורה על פי זכותם המלאה.

24. כמו כן העותרת תטען כי פסיקתו של ביה"ד נוגדת את חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו שכן בכך שקבע ביה"ד כי הסמכות לדון בכריכה תישאר בידיו, הוא פגע במודע בחופש הבחירה של העותרת לא לדון בנישואיה במסגרת הלכה דתית.

25. העותרת תטען כי לאורו של חוק יסוד: כבוד האדם, יש לפרש את סמכותו של ביה"ד הרבני בצמצום כאשר הדבר נוגע לנישואין שנעשו הרחק מהדין הדתי.

26. במקרה שהמעבר ממשפט אזרחי למשפט דתי פוגע בזכויותיה של העותרת, אין להתיר מעבר כזה אלא בתנאים הקבועים בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.

27. בנסיבות העניין, ולאחר שמוצו כל ההליכים הישירים האפשריים מול הגורמים הרלוונטיים לפתרון הבעיה, לא נותרה הברירה אלא לפנות לבית משפט נכבד זה בבקשה לקבלת סעד.

28. יצוין, כי לבית המשפט הנכבד הסמכות לדון בעתירה זו ולקבוע הנחיה מחייבת באשר לשאלה מהותית וחשובה זו. ראו סעיף 15 (ד) (4) לחוק יסוד: השפיטה, "בית משפט עליון":

" 15. ...

(ד) מבלי לפגוע בכלליות ההוראות שבסעיף קטן (ג), מוסמך בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק –

...

(4) לתת צווים לבתי דין דתיים לדון בענין פלוני לפי סמכותם או להימנע מלדון או מלהוסיף ולדון בענין פלוני שלא לפי סמכותם..."

המסגרת הנורמטיבית:

29. חוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין) תשי"ג-1953 (להלן: החוק), קובע את הדרכים בהם יוכל ביה"ד הרבני לקנות סמכות ולדון בנושא מסוים. חוק זה הינו הבסיס המשפטי היחיד לסמכותו של בית הדין הרבני. לענין זה ראו:

"הדיון העיקרי בנושא קניית סמכות של בית הדין הרבני שעליו דנו בפסקי הדין הנ"ל הוא במישור החוקי. דהיינו האם החוק העניק סמכות בכריכת רכוש לדיון בנישואין אזרחיים. אנו נמצאים וחיים במדינות (וכך המצב בכל המדינות) בהן השלטון הוא שלטון ממשלה אזרחית הפועלת במסגרת חוקים שהציבה לעצמה, ובוודאי שלא ניתן לפעול בשטח ללא אישור חוקי מהשלטונות. זוהי אותה סמכות חוקית שזקוק לה בית הדין" (תיק 448866/3).

30. סעיף 1 לחוק קובע כי ענייני נישואין וגירושין של יהודים בישראל אזרחי המדינה או תושביה יהיו בשיפוטם הייחודי של בתי דין רבניים.

- באשר לשאלת פירוקם של נישואין אזרחיים, הדבר נידון בבג"צ בני נוח ושם נקבע:

"למערכת השיפוט האזרחית אין חלופה אזרחית טובה ואפקטיבית להתרת קשר הנישואין בין שני בני זוג יהודים. נוכח הבדיקה האינדיוידואלית הנדרשת בכל מקרה ומקרה באשר לתוקפם ההלכתי של הנישואין האזרחיים, שימור הסמכות בידי בית הדין הרבני מבטיח כי בעקבות פסק הגירושין יחשב כל אחד מן הצדדים כפנוי, לפי דינו האישי."

מכך למדים שאמנם בני הזוג נישאו בדרך אזרחית, אולם מבחינת הדין הדתי יתכן חשש לקידושין ועל כן לביה"ד נתונה הסמכות לבדוק זאת ולקבוע האם אכן חשש זה מתקיים. בהקשר זה, סמכותם של בתי הדין הרבניים מוגבלת אך ורק לאפשרות לקבוע כי יש לתת גט לחומרא.

31. סעיף 3 לחוק קובע כי "הוגשה לבית דין רבני תביעת גירושין בין יהודים, אם על ידי האישה ואם על ידי האיש, היא לבית דין רבני שיפוט ייחודי בכל ענין הכרוך בתביעת הגירושין, לרבות מזונות לאישה ולילדי הזוג".

- כדי שצד יוכל לכרוך לתביעת הגירושין, חייבת להיות תביעת גירושין תלויה ועומדת: "המשיב הגיש את תביעתו החדשה לבית-הדין הרבני לאחר שהתגרש מהעותרת, לפיכך אין מדובר בסמכות שיפוט ראשונית מכוח כריכה בתביעת גירושין, כאמור בסעיף 3 לחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג-1953." (בג"צ 2898/03 פלונית נ' בית הדין הרבני הגדול, פ"ד נח (2), 550, עמ' 559, 2003)

- בבג"צ פייג-פלמן נקבעו 3 תנאים נוספים: "סעיף 3 לחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג-1953 קובע את סמכותו הנכרכת של בית-הדין הרבני...בית-משפט זה הוסיף וקבע שלושה מבחני-עזר, על-מנת למנוע ניצול לרעה של הסדר הכריכה על-ידי מי מבני-הזוג: ראשית, נדרש כי תביעת הגירושין תהא כנה; שנית, נדרש כי הכריכה תהא כנה; ושלישית, נדרש כי הכריכה תיעשה כדין. רק בהתקיים שלושת התנאים האמורים, ירכוש בית-הדין הרבני סמכות שיפוט ייחודית בעניינים שנכרכו בתביעת גירושין, כאמור בסעיף 3 לחוק."

העותרת תטען כי במקרה של נישואין אזרחיים, התנאים המפורטים בסעיף 3 לחוק ואשר פורשו בפסקי הדין שלעיל אינם מתקיימים ועל כן, כריכתו של המשיב דינה להתבטל.

32. סעיף 9 לחוק קובע כי בית הדין יוכל לקנות סמכות לדון בענייני המעמד האישי של יהודים לאחר שכל הצדדים הנוגעים בדבר הביעו הסכמתם לכך.

העותרת תטען כי כבר בדיון הראשון העלתה את טענתה בדבר חוסר הסמכות של בית הדין. על כן, סעיף זה אינו מתקיים שכן העותרת לא הסכימה ולא תסכים לדון בביהמ"ש בנושאים הכרוכים.

33. בסעיף 51 לדבר המלך במועצה נקבע כי "לצורך הוראות אלה, ענייני מצב אישי פירושם, תביעות בענייני נישואין או גיטין, מזונות, כלכלה, אפוטרופסות, כשרות-יוחסין של קטינים..."

השאלה המשפטית:

34. נקבע בעבר כי לביה"ד סמכות להתיר נישואין של בני זוג יהודים אשר התחתנו בנישואין אזרחיים בחו"ל. אולם, עולה השאלה, האם ניתן לכרוך לתביעת הגירושין נושאים נוספים ובכך להעניק לביה"ד סמכות לדון בנושאים אלה?

35. פס"ד המנחה לעניינינו הינו בג"צ 2232/03 פלונית נ' בית הדין הרבני האזורי ובו נאמר: "האם סמכותם של בתי הדין הרבניים לדון בגירושין של יהודים ישראלים שנישאו מחוץ לישראל בנישואין אזרחיים משתרעת גם על ההיבטים הממוניים של הגירושין? התשובה על שאלה זו היא בשלילה... כדי שהכריכה בתביעת גירושין תשמש נימוק לשלילת הסמכות של בית המשפט האזרחי בעניין הכרוך, נדרש בעל דין, המסתמך על הכריכה, לעמוד בשלושה תנאים: עליו לתבוע בכנות גירושין; עליו לכרוך כדין את העניין הנוסף; עליו לכרוך בכנות את העניין הנוסף. שלושת מבחני העזר נועדו למנוע ניצול לרעה של הסדר הכריכה על-ידי מי מבני הזוג. על פי פסק הדין הרבני המשלים, ההכרה בנישואין על פי הלכות בני נוח מכוונת אך אל "הפן החיצוני" של הנישואין שענייני השלכות הנישואין על צד שלישי. היא אינה מכוונת ל"פן הפנימי", שענייני החיובים ההדדיים שבין בני הזוג... במצב דברים זה, כריכה של ענייני הממון לתביעת הגירושין אינה "כריכה כנה".

האפשרות כי כריכה של עניינים נלווים לתביעת גירושין, במקרה של זוג שנישא בנישואין אזרחיים מחוץ לישראל, הוזכרה קודם לכן בספרות. כך למשל היא הוזכרה בא' רוזן-צבי "דיני משפחה" בתוך: ספר השנה של המשפט בישראל תשנ"ב-תשנ"ג תל אביב תשנ"ד (267, 271-269) וכן ברות הלפרין-קדרי "פלורליזם משפטי בישראל: בג"ץ ובתי הדין הרבניים – בעקבות בבלי ולב" עיוני משפט כ(3) תשנ"ז 683, 695-693.

במקורות הללו, ובמקומות אחרים, הוצע כי עצם היעדר ההכרה של בתי"ד בזכויות הרכושיות הנובעות מהנישואין האזרחיים (אשר אינם תקפים כנישואין על פי ההלכה) היא שיוצרת את הספק העמוק ביחס לכנותה של הכריכה ובכך, באופן אינהרנטי, שוללת את סמכות בתי הדין ביחס לעניינים הנלווים לגירושין.

36. יצוין, כי לאחר פסק דין זה, התקבלו החלטות של בתי דין רבניים בהן בית הדין מאפשר לבני זוג שנישאו בנישואין אזרחיים לכרוך נושאים נוספים לתביעת הגירושין. מיותר לציין כי קביעות אלו שניתנו ע"י בתי דין רבניים אינן מחייבות את בית המשפט הנכבד או את בתי המשפט האזרחיים.

הטיעון המשפטי:

37. בעניין זה, השאלה היא האם הסמכות לדון בנושאים הנלווים לתביעת הגירושין מסורה לביה"ד באופן ייחודי מכוח כריכה, או לחילופין מסורה לבית המשפט לענייני משפחה מכוח סמכותם השירותית.

38. העותרת תטען כי יש לפרש את סמכותו של ביה"ד הרבני בצמצום ככל האפשר במקרה של נישואין אזרחיים. ידוע לכל כי ביהמ"ש מוסמך לפרש חוק ע"פ פרשנות דו שלבית-לשון החוק ותכלית החוק. בפס"ד ע"א 4628/93 מ"י נ' אפרופים שיכון ויזום (1991) בע"מ פ"ד מט (2), 265, נקבע כי בעת פרשנות חוק ע"י ביהמ"ש, לשון החוק אינה עולה על תכלית החוק או להיפך. עוד נקבע, כי יש לפרש את החוק בשילוב של שני הגורמים ולהגיע לתוצאה הקרובה ככל האפשר לכוונתו של המחוקק. במקרה שלנו, תטען העותרת כי המחוקק לא ראה לנגד עיניו הענקת סמכות לבית הדין במקרה של נישואין אזרחיים. במקרה כזה, יש לפרש בצורה שתהיה קרובה ככל האפשר לכוונת המחוקק והיא צמצום סמכויות בית הדין במקרים שאינם נופלים בגדר החוק ואי מתן סמכות בנושאים נרחבים יותר מאשר נקבע במפורש. לעניין זה ראו:

"אין לשכוח, כי מדובר בהענקת סמכות לבית-דין שמחוץ למערכת בתי-המשפט האזרחיים הרגילים, וכידוע סמכות כזאת יש לפרשה בצמצום ככל האפשר; ואם יש מקום לשני פירושים, נעדיף את הפירוש המצמצם ולא המרחיב את הסמכות... אם פירוש זה מביא לצמצום הסמכות של בית-הדין הרבני, אני חייב לבחור בו. במקרה זה אני בוחר בו לא רק מבחינה משפטית טהורה. אלא גם מבחינה עניינית וציבורית גם יחד. הכל מודעים לקשיים העצומים ולתוצאות העגומות הנובעים במספר לא קטן של מקרים מן העובדה, שבת-י-הדין הרבנים אינם מכירים בנישואין שנעשו שלא לפי דת משה וישראל. מה שאין בידנו למנוע לפי רצונו של המחוקק לא נוכל למנוע, וכבר הצבענו לא אחת על מקרים שבהם אישה הנחשבת כנשואה כחוק לפי משפט הארץ יוצאת מבית-הדין הרבני וידיה על ראשה, ואנו חסרי אונים להושיעה. מכל הבחינות מצווים אנו אפוא לצמצם את הסמכות של בית-הדין הרבני עד כמה שהדבר ניתן לפי פירוש מתאים של החוק" (בג"צ 3/73 ז'קלין כהנוף נ' בית הדין הרבני האזורי בתל אביב, כט (1) 449, עמ' 453).

39. כמו כן, העותרת תטען כי ביה"ד עצמו אינו מכיר במערכת יחסים שנוצרת שלא כדמו"י ועל כן, אין לאפשר לו להכריע בנושאים הקשורים למערכת יחסים זו. לעניין זה ראו: "הרב שרמן במאמרו (קובץ "תחומין" כרך י"ח, עמוד 39) שלל לחלוטין את תוקפם המחייב של חוקים ופסיקות אזרחיות כמו הלכת השיתוף וחוק יחסי ממון, לאור ההלכה. לדעתו, המשפט העברי כלל אינו מכיר בהם. מה הדין כאשר הצדדים הם אזרחי מדינת ישראל שנישאו בנישואין אזרחיים בחו"ל? הוראת החוק ברורה: בבני זוג יהודים אזרחי מדינת ישראל יחול הדין האישי. הדין האישי, קרי המשפט העברי, איננו מכיר בבני הזוג כסטאטוס של בני זוג נשואים, משכך, אין לכאורה מקום לחיוב מזונות" (תיק 764411/1 בבית הדין הרבני האזורי בנתניה, פלוני נ' פלונית, עמ' 19)

וראו גם:

"שאלת התוקף של נישואין-אזרחיים בין בני זוג יהודים-ישראלים הינה, בעיקר, בת שני פנים. הפן האחד הוא בחיובים הדדיים שבין בני הזוג. האם הדין במדינת ישראל מכיר בנישואין אלו כיוצרים מערכת חיובים רגילה של סטטוס?... הפן השני הוא בהשלכות של נישואין אלו כלפי צד שלישי- האם נישואין אלו מונעים את בני הזוג מלהינשא לצד שלישי?"

יש צורך ע"פ החוק בישראל בבדיקת תוקף הנישואין ע"פ הדין העברי. על פי הדין הפנימי של מדינת ישראל, אין תוקף לנישואין אזרחיים של יהודים אזרחי ישראל שנערכו מחוץ לישראל, יש להם תוקף אך ורק לצורך הרשעה פלילית בעבירה של ריבוי נישואין. בית הדין הרבני דן, מאז קבלת תורה על ידי משה רבינו ע"ה ויסוד בתי דינים בישראל, אך ורק על פי דין תורה. קיימת מחלוקת עתיקת יומין בין הפוסקים, ביחס לתקפות ההלכתית של נישואין אזרחיים. הגישה המקובלת בבתי הדין היא זו: ... נישואין אזרחיים הנעשים מתוך בחירה ורצון להינשא שלא כדת משה וישראל, למרות שבני הזוג יכולים להינשא כדת וכדין, נחשבים כנישואין בניגוד להלכה. בני זוג הבוחרים להינשא בדרך זו, מצהירים שאינם מעוניינים בכבלים הדתיים של הנישואין. כל חפצם הוא רק בקבלת הגושפנקא האזרחית בלבד" (פסק הדין הרבני המשלים).

40. העותרת תטען כי גם אם ביה"ד יחליט להכיר במערכת של חיובים בין בני זוג לשם שמירת הסמכות, אין לאפשר זאת מטעמים של צדק ואי שיוויון. אין זה ראוי לצפות שביה"ד הדתי ידון ע"פ דין חילוני אזרחי בצורה מלאה ונכונה. לביה"ד הדתי ערכים ותפיסת עולם מסוימת, אשר לא מאפשרים לדיינים להתנתק ולהחיל דין אזרחי בצורה זהה למערכת האזרחית. לעניין זה ראו:

"קיומה של ערכאת שיפוט מיוחדת, אשר לה סמכויות ייחודיות בתחומים מסוימים, מביא "לפי עצם טיבו וטבעו" לכך כי בחירת בית המשפט גוררת אחריה בחירת המשפט, וכי בלשונו של השופט זילברג- "הדין מהווה כאן, כביכול 'פונקציה' של הדיין". עמד על כך השופט זילברג כבר לפני ארבעים שנה, בצינון:

לא הרי דיני ישראל הנידונים בבית-המשפט האזרחי, כהרי דיני ישראל הנידונים בבית-הדין הדתי. שונה הגישה, שונות דרכי הדיון, ושונה לפעמים גם התוכן הממשי של הפסק" (ע"א 238/53 א' כהן ואח' נ' היועץ המשפטי בעמ' 19). מקובל עליי כי לעתים "הדין מהווה כביכול... 'פונקציה' של הדיין". כך הוא כאשר בית-משפט אזרחי דן על-פי הדין הדתי... כך הוא גם כאשר בית הדין הדתי דן על-פי המשפט האזרחי. ציין הנשיא אגרנט כי השקפת העולם של שופט נותנת אותותיה, זעיר פה, זעיר שם, בהחלטותיו, ולו אף מתחת לסף הכרתו. בית הדין הרבני דן בכל סכסוך המובא לפניו על-פי המשפט העברי. "כי כך דרכו של בית-דין דתי יהודי: לדון על-פי דיני ישראל" (השופט זילברג בע"א 27/49 לבנון נ' אלמליח) (בג"צ 1000/92 חוה בבלי נ' בית הדין הרבני הגדול, מח (2) 221, עמ' 237).

היעדר ההכרה של בתי הדין הרבניים בסטטוס המשפטי הנוצר בעקבות נישואין אזרחיים היא הגוררת את אי ההכרה בהשלכות המשפטיות הנוספות של אותו הסטטוס (לדוג' זכויות רכושיות). (ראו גם "דיני משפחה אזרחיים נוסח ישראל – לקראת השלמה: על הכבוד, הצדק, השוויון והכוונה יושתתו מעתה דיני המשפחה", מחקרי משפט י"ז (תשס"ב) 105, בעמ' 145-150)

41. נוסף על האמור, תטען העותרת כי סמכותו של ביה"ד נובעת מחוק שיפוט בתי דין רבניים. סעיף 3 לחוק קובע כי בני זוג יוכלו לכרוך עניינים נוספים אל תביעת הגירושין. מטרת הסעיף הינה להביא לפתרון מלא ומהיר של כל ענייני המשפחה, מבלי ליצור צורך בהתדיינות במס' ערכאות. הפסיקה קבעה כי סעיף זה כולל בתוכו מס' תנאים מצטברים.

42. העותרת תטען כי במקרה של נישואין אזרחיים, התנאי של תביעת גירושין תלויה ועומדת אינו מתקיים. כאשר מפרשים את הוראת החוק בצורה תכליתית ולשונית כפי האמור לעיל, עולה כי כאשר בני זוג נישאו אזרחית, אין תביעת גירושין תקפה כבדין דתי ועל כן, לא ניתן לכרוך תביעות נוספות. לעניין זה ראו:

"לבני נוח אין דין של קידושין אבל יש להם דין של נישואין. הגירושין של בן ישראל הוקשו לקידושין, כך שמי שאין חלים עליו דיני הקידושין המיוחדים לישראל, אינו נמצא ב"תורת גירושין" (פסד דין רבני משלים).

מהאמור, ניתן ללמוד שעל העותרת והמשיב לא חלים דיני הקידושין המחייבים בגט בדומה לנישואין של יהודים שנישאו כדמו"י, אלא חלים דיני הנישואין אשר מחייבים את בני נוח. משמעותם של דינים אלו היא שבעת הפרידה, אין דורשים אקט דתי אלא אזרחי בלבד. מכאן, שבעת היפרדותם של בני זוג יהודים שנישאו אזרחית, ביה"ד מוסמך לבחון האם היו אלמנטים של קידושין כדמו"י. אם החליט ביה"ד שחשש זה אינו מתעורר, אין מחייבים בני זוג אלו להיפרד באקט דתי אלא אזרחי בלבד, בדומה לנישואי בני נוח.

43. כמו כן, כאמור, גם הדרישה לכריכה כנה אינה מתקיימת. נאמר בעבר ע"י ביהמ"ש נכבד זה כי:

"ההכרה בנישואין על פי הלכות בני נוח מכוונת אך אל "הפן החיצוני" של הנישואין שעניינו השלכות הנישואין על צד שלישי. היא אינה מכוונת ל"פן הפנימי", שעניינו החיובים ההדדיים שבין בני הזוג. ברוח זו נפסק בפסק הדין הרבני המשלים כי אין הנישואין יוצרים חיוב של מזונות. במצב דברים זה, כריכה של עניני הממון לתביעת הגירושין אינה "כריכה כנה"; היא כריכה שכל מטרתה אינה אלא שלילת הזכות לחיוב ממוני. בן זוג יהודי שבחר להינשא בטקס אזרחי מחוץ לישראל ופונה לבית דין רבני שאינו מכיר בגילויים של סטטוס הנישואין במישור החיובים בין בני הזוג, אינו פועל "בכנות" אם הוא מבקש להביא גם את עניני הממון והרכוש בפני בית הדין הרבני. במצב דברים זה, בכריכת עניני הרכוש טבוע שימוש לרעה בכלי המשפטי של "כריכה". בן הזוג הכורך אינו יכול להתכוון, בכנות, להתדיין בפני בית הדין בסוגיה שבית הדין כלל אינו מכיר בה. כפיית התדיינות על בן הזוג בפני פורום המתכחש לגילויים הרכושיים של סטטוס הנישואין, מנוגדת לעקרונות הצדק. בנסיבות אלה, כריכה במטרה להעניק לבית הדין סמכות שיפוט ייחודית אינה יכולה להיחשב כריכה "כנה". זאת ועוד: מכיוון שבית הדין הרבני הגביל את הכרתו בנישואין האזרחיים בין יהודים אזרחי המדינה ותושביה אך להיבט החיצוני בלבד, מן הראוי לשקול אם גם עניני החזקת הילדים של בני הזוג – שהינם עניין "פנימי" מובהק – יהיו בסמכותם של בתי המשפט האזרחיים, ואין מקום לכרכם "מטיבם ומטבעם" עם הגירושין, שלא נועדו אלא להסדיר את "יחסי החוץ" של הצדדים בלבד. יאה על בתי המשפט האזרחיים לפתח דיני משפחה אזרחיים אלה... המשפט האזרחי הישראלי כולל כלים משפטיים אשר בעזרתם ניתן לפתח דינים אלה. עם כל חשיבותו של פסק הדין הרבני המשלים, אין לכתוד כי הוא מוגבל ל"יחסי החוץ" של קשר הנישואין. הוא אינו מכיר בחובות ובזכויות ההדדיות של בני הזוג בינם לבין עצמם. אלה ימצאו את פתרונם בבית המשפט האזרחי, אשר מכיר בנישואין האזרחיים שנערכו מחוץ לישראל בין בני זוג יהודים, אזרחי המדינה או תושביה, כיוצרים סטטוס מלא של נישואין. הכרה זו – ככל שהיא נוגעת ליחסים הפנימיים בין בני הזוג – משלימה את הדין הדתי" (בג"צ בני נוח).

44. וכך נקבע בפסק דין שניתן ע"י ביה"ד הרבני עצמו:

"בית הדין אינו מכיר במעמדם של בני זוג שנישאו אזרחית כבני זוג מבחינה הלכתית.

נכון הוא שבית הדין עורך בירור כדי לעמוד על כל פרטי הליך ההתקשרות שנעשה וזאת כדי לוודא כי אכן לא היה כל אקט דתי ביניהם. אך בזה בעצם מוצה תפקידו של בית הדין מהבחינה ההלכתית. מיד לאחר ששוכנע בית הדין כי העובדות הן

שהקשר היחיד שנעשה בין בני הזוג לא היה על בסיס דתי אלא רק טקס אזרחי בלבד... בכך נסתיים תפקידו ההלכתי של בית הדין.

נראה מכל האמור כי אין בידי בית הדין את הסמכות ההלכתית לדון ולכוף לדון בכל תביעת רכוש הנוגעת למי שנישאו בנישואין אזרחיים. זאת משום שאין בית הדין מכיר בנישואין כאלו, וממילא לדעת בית הדין לא נוצרה כל עילה או סיבה לזיקה ממונית כל שהיא בין אלו. בהיעדר פסק דין הקובע גירושין בין בני זוג נשואים ממילא אין כל מצב שמבחינה חוקית נוכל לכרוך תביעה נוספת. אין כאן "פסק דין לגירושין" כמשמעותו, שהרי אין בית הדין מכיר כלל בנישואין כאלו. גם במסלול החוקי אין מקום לומר כי תהיה לבית הדין סמכות לדון בתביעות כרוכות בבני זוג שנישאו רק בטקס של נישואין אזרחיים" (תיק 448866/3-פלוני נ' פלונית).

45. על כן תטען העותרת כי אין מקום לאפשר לבית הדין להכריע בתביעות נכרות שכן תנאי הכריכה הקבועים בסעיף 3 לחוק אינם מתקיימים.

46. לא פעם גרס כב' נשיא בית המשפט העליון בדימוס, אהרון ברק, כי מקורה של זכות האדם לממש את זכותו להינשא ולהקים משפחה כרצונו ובדרכו שלו, קבועה בחוק יסוד כבוד האדם וחירותו. ("כבוד האדם-הזכות החוקתית ובנותיה", א.ברק, כרך א', הוצאת נבו, 2014).

47. מציאות החיים בישראל בעניין נישואים אזרחיים עומדת בפני שוקת שבורה. מלומדים רבים בתחום המשפט והחקיקה בישראל, גורסים כי יש להנהיג נישואין אזרחיים במדינה כיוון שהזכות להינשא הינה במעמד של זכות חוקתית ועל המחוקק מוטלת החובה למצוא פתרון להסדרת נישואים אזרחיים בישראל.

48. הזכות הבסיסית להינשא, המוכרת ברוב רובן של חוקות העולם המודרני, מופרת בריש גלי במדינת ישראל. לפיכך, עד אשר לא יומצא הסדר חוקי-פורמאלי ומערכת נורמטיבית לנישואין אזרחיים, ועד שהדין בישראל יהיה כפוף לחוקים בינלאומיים, מדינת ישראל תהיה חייבת להכיר בכל הזכויות של בני בזוג אשר כרתו ברית בנישואין אזרחיים מחוץ לישראל.

49. החברה הישראלית בהיותה חברה מורכבת, חייבת לאפשר מרווח אזרחי הפתוח גם לאנשים שאינם חפצים לחיות על פי הכללים של הקבוצה הדתית שאליה משתייכים. לפיכך, בין אם הזוג לא יכול היה להינשא בישראל ובין אם בחר להינשא בחתונה אזרחית עקב עקרונות ומטעמים אידיאולוגים כפי שקרה בענייננו, מדינת ישראל חייבת לכבד את

בחירתם החופשית כחלק מזכויות האדם הבסיסיות ביותר. הדבר אמור בעיקר עקב הקשיים בפירוק המערכת הזוגית כאשר בני זוג נישאים כדמו"י. לעניין זה ראו: "רובם ככולם של זוגות יהודים המעדיפים להינשא בנישואין אזרחיים, עושים זאת לא בגלל הקושי להינשא כדמו"י, אלא עקב הקושי להתגרש כדמו"י. הקושי נעוץ בעילות הגירושין המצומצמות על פי דיני ישראל, ובדרישה שהבעל הוא שיגרש את אשתו, מרצונו, באמצעות גט" (פסק דין רבני משלים).

50. העותרת והמשיב בחרו, מטעמים אידיאולוגים אישיים, להינשא בחתונה אזרחית מחוץ לישראל, הם היו מודעים היטב להשלכות מעשיהם ועשו זאת על מנת לעקוף את הדין הדתי בישראל. הואיל וכך, המערכת המשפטית חייבת לכבד את בחירתם ואין להכריח את אחד הצדדים, אשר נמנע מכך מלכתחילה, להגיע ולהתדיין לפי דין תורה והלכה.

51. כמו כן, הקניית סמכות לביה"ד, לדון בתביעות הכרוכות לתביעת גירושין של העותרת, תיחשב ככפייה דתית וחוסר שוויון חמור כלפי אזרחי מדינת ישראל אשר אין זה רצונם להינשא תחת דין דתי או אינם יכולים לממש זכות זו בגלל שאינם יהודים על פי ההלכה.

52. העותרת תטען כי יש להגדיר באופן מפורש וברור את ההבדל בין בני זוג שנישאו בנישואין כדמו"י ולכן יכולים להידרש לדיון בבית דין רבני, לבין בני זוג אשר בחרו שלא לעשות כן. על ביהמ"ש להיות שומר הסף ולאפשר לכל אזרח לממש את זכותו הבסיסית לבחירה חופשית. לעניין זה ראו:

"הגישה המקובלת בבתי הדין היא כי נישואין אזרחיים הנערכים מתוך אילוץ נחשבים כ"נישואין לחומרא" מבחינה הלכתית. ההנחה היא שבני הזוג חפצים להינשא לפי הדין וחיי האישות שביניהם נעשו כדרך בעל ואשה, במטרה לקיים חיי משפחה לפי ההלכה... לעומת זאת, נישואין אזרחיים מתוך בחירה ורצון להינשא שלא כדת משה וישראל נחשבים נישואין בניגוד להלכה. היות ובני הזוג הללו אינם רוצים בהלכה, יחסי האישות שביניהם נועדו לקיים משפחה שלא לפי ההלכה" (בג"צ בני נוח).

53. כפיית העותרת להתדיין בפני ביה"ד תהפוך אותה ורבים כמוה בחברה הישראלית, לבני ערובה של הדין הדתי, וזאת חרף העובדה שבחרו בדרך של נישואים אזרחיים.

לסיכום:

54. כפי שהובהר לעיל, כאשר מדובר בתביעת גירושין לאחר נישואין אזרחיים, לא ניתן ולא ראוי לכרוך סוגיות נוספות.

55. עולה כי בית הדין הרבני על שתי ערכאותיו, חרג מסמכותו כאשר הוא אפשר כריכה שכזו ודן בנושאים שנכרכו לתביעת הגירושין.

56. אשר על כן, בית המשפט הנכבד יתבקש להיעתר למבוקש ברישא עתירה זו.

57. עתירה זו נתמכת בתצהיר של גב' מורן ישראל, העותרת.

58. יהא זה מן הדין ומן הצדק להיעתר למבוקש.

יניב הולצמן ומעיין כהן
ב"כ העותרת

משפט מבוים

העותרת:

מורן ישראל

ע"י ב"כ יניב הולצמן ו/או מעיין כהן
מהתכנית לסיוע משפטי לנשים בענייני משפחה
המרכז לקידום מעמד האשה ע"ש רקמן
הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר-אילן
טל': 03-5318895; פקס: 03-7360499

-נגד-

המשיבים:

1. בית הדין הרבני הגדול

2. בית הדין הרבני האזורי בתל אביב

ע"י ב"כ חן הלצבנד
מהתכנית לסיוע משפטי לנשים בענייני משפחה
המרכז לקידום מעמד האשה ע"ש רקמן
הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר-אילן
טל': 03-5318895; פקס: 03-7360499

3. ליאור ישראל

ע"י ב"כ אור-חן כהן
מהתכנית לסיוע משפטי לנשים בענייני משפחה
המרכז לקידום מעמד האשה ע"ש רקמן
הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר-אילן
טל': 03-5318895; פקס: 03-7360499

כתב תשובה לעתירה מטעם המשיב

המשיב מתכבד להגיש תשובתו לעתירה. בית המשפט הנכבד מתבקש לקבוע כי יש להותיר על כנה את ההחלטה הראויה שהתקבלה בבית הדין הרבני הגדול ובבית הדין הרבני אזורי שלפיה לבית הדין הרבני מסורה הסמכות לדון בענייני המשמורת, הרכוש ומזונות אישה הכרוכים לתביעת גירושין בין בני זוג שנישאו בנישואין אזרחיים מחוץ לישראל.

עיקרי התשובה

1. מר ליאור (להלן: המשיב) יטען כי לבית הדין נתונה הסמכות לדון בנושאים הכרוכים לתביעת גירושין של בני זוג יהודים אשר נישאו בנישואים אזרחיים וכי דין העתירה להידחות על הסף. תמצית טענותיו המרכזיות של המשיב יפורטו להלן.
 2. בית הדין הרבני כפוף לחוק יחסי ממון ולחזקת השיתוף בין אם מדובר בזוג שנישא כדת משה וישראל ובין אם מדובר בזוג שנישא בנישואין אזרחיים מחוץ למדינת ישראל. תביעת המשיב בסוגיית הרכוש תידון ע"י ביה"ד על פי חוק יחסי ממון אשר שומר על שוויון רכושי בין האישה לבין הגבר. יתרה מכך, חובת המזונות הנובעת מהנישואין, קיימת גם כאשר מדובר בנישואין אזרחיים ואף ניתן למצוא לה עיגון הלכתי מכוח "מנהג מדינה". בעניין המשמורת כפוף בית הדין לעקרון טובת הילד כפי שכפופים בתי המשפט האזרחיים.
 3. על כן, לא ברור מדוע מתעקשת העותרת להתדיין בנושאים הכרוכים לתביעת הגירושין בביהמ"ש לענייני משפחה, הלוא פסיקת בית הדין הרבני תהיה זהה לפסיקת בית המשפט לענייני משפחה, משום ששתי הערכאות מחויבות לדון לפי חוקי המדינה הנוהגים בנושאים אלו.
 4. טענת העותרת כי כריכת המשיב אינה כנה חסרת כל בסיס ומתבססת על אמרת אגב בלבד שנאמרה בבג"צ 2232/03 פלונית נ' בית הדין הרבני האזורי ת"א יפו (להלן: בג"צ בני נוח). בכל מקרה אין לייחס למשיב כריכה לא כנה, שכן כריכתו את הסוגיות האמורות לתביעת גירושין נועדה אך ורק למטרה של ייעול הדיון וחסכון בזמן שיפוטי.
 5. התחקות אחר כוונת המחוקק בסעיף 3 לחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג-1953 (להלן: חוק שיפוט בתי דין רבניים) מצביעה על כך שמטרת הכריכה היא לרכז את כל העניינים הנלווים לגירושים במקום אחד – מטרה העולה בקנה אחד עם עקרון שופט אחד לכל משפחה שהונח בבסיס הקמתם של בתי המשפט לענייני משפחה – ובכך למנוע הכרעות עובדתיות סותרות ולשמור על קוהרנטיות בהכרעה המשפטית.
זוהי לשון סעיף 3 לחוק:
- "הוגשה לבית דין רבני תביעת גירושין בין יהודים, אם על ידי האישה ואם על ידי האיש, היא לבית דין רבני שיפוט ייחודי בכל עניין הכרוך בתביעת הגירושין, לרבות מזונות לאישה ולילדי הזוג".
6. לעותרת לא הייתה כל מניעה להקדים את המשיב ולהגיש תביעה לבית המשפט לענייני משפחה, אך נמנעה מלעשות זאת. המשיב בחר לדון בכל ענייני הגירושין תחת קורת גג

אחת ואין בחירתו להינשא בנישואים אזרחיים צריכה לשמש לו לרועץ ולמנוע ממנו את זכות הבחירה להתדיין בנושאים אלו בבית הדין הרבני.

7. טענת העותרת כי אין בסמכות בית הדין לדון בתוצרים של מערכת יחסים שאינה מוכרת לו – הינה שגויה. בג"צ בני נוח העניק לבית הדין את הסמכות להתיר נישואים אזרחיים ובכך אילץ אותו להכיר במוסד האזרחי של הנישואין. עמדה זו באה לידי ביטוי באימוצו של בית הדין תפיסה אזרחית של נישואין וגירושין והיא משקפת הן את הכרתו של בית הדין בתוקף ההלכתי של נישואים אזרחיים והן את ההכרה בו כמוסד לגיטימי וראוי. דוגמא לכך ניתן לראות בפסיקת בית הדין הרבני בנתניה (תיק 764411/1 להלן: תיק נתניה) פסיקת ביה"ד הרבני בבאר שבע (תיק 1/5538 להלן: תיק באר שבע) ובהחלטת ביה"ד בחיפה (תיק 899265/1 להלן: תיק חיפה) אשר הוחלט בהם כי בנוסף לסמכותו ליתן גט לחומרא קמה לביה"ד הסמכות לדון בנושאים הכרוכים לתביעת הגירושין של זוג שנישא בהליך אזרחי.

8. מן האמור עולה כי אין כל עילה משפטית להתערבותו של בג"צ שכן בית הדין הרבני פעל בסמכות בבואו לדון בעניינים הכרוכים לתביעת הגירושין: כריכתו של המשיב כנה ובית הדין בהכירו ובקבלתו את מוסד הנישואים האזרחיים יפסוק בענייני המזונות והרכוש ע"פ חוק כפי שיפסוק בית המשפט לענייני משפחה.

לאור האמור, סבור המשיב כי יש לדחות את העתירה על הסף בגין העדר עילה תוך חיוב התובעת בהוצאות.

להלן יוצגו טענות המשיב בהרחבה:

רקע עובדתי

9. המשיב וגב' מורן (להלן: העותרת) חיו בזוגיות במשך 5 שנים. כאשר החליטו למסד את הקשר ביניהם בחרו להינשא בקפריסין בנישואים אזרחיים מטעמים אידיאולוגיים שהיו רלוונטיים בזמנו לאורח חייו של המשיב.

10. לאחר נישואי הצדדים נולדו למורן ולליאור זוג תאומים והם רכשו דירת מגורים שבה מורן והתאומים מתגוררים כיום. מים רבים זרמו מאז ולפני כשנתיים החליט המשיב לסיים את קשר הנישואין בשל קרע בלתי ניתן לאיחוי שחל בין בני הזוג.

11. המשיב הגיש תביעת גירושין לבית הדין הרבני האזורי בתל אביב ובשל רצונו לדון בכל הסוגיות הנלוות תחת קורת גג אחת בחר לכרוך לתביעת הגירושין את ענייני הרכוש המשמורת מזונות אישה ומזונות הילדים.

12. לאחר שמיעת הצדדים והגשת סיכומים פסק בית הדין כי הצדדים ייפרדו בדרך של גט לחומרא וכי על העותרת להגיש כתב הגנה לתביעות הכרוכות שהגיש המשיב.

13. העותרת הגישה ערעור לביה"ד הרבני הגדול בטענה כי לבית הדין אין סמכות לדון בתביעות הכרוכות וערעורה נדחה בדעת רוב.

14. כל רצונו של המשיב הוא לסיים את הקשר בצורה מכובדת ולהימנע מהתדיינות משפטיות מיותרת, מגרירת רגלים ומסחבת, אך נראה שרצון זה אינו משותף לרצון העותרת, שכן זו החליטה להגיש עתירה לבית המשפט הנכבד.

הסמכות לדון בעניינים הכרוכים לנישואים אזרחיים

הכרת בית הדין במוסד הנישואים אזרחיים וחשיבותה

15. פסק הדין המשלים של בית הדין הגדול נשוא פרשת בג"צ בני נוח (להלן: פסק הדין הרבני המשלים) קבע כי לנישואין אזרחיים של יהודים יש מעמד הלכתי, מעמד הוא כשל "נישואין של בני נח", הקריטריונים שלפיהם הם נדונים לעניין גירושין הם קריטריונים אזרחיים, והתרתם נעשית על ידי פסק דין לגירושין.

16. בבג"צ בני נוח התקבלה עמדתו של בית הדין הגדול והוא אף ראה בה כ- "תרומה חשובה לפיתוח דיני הנישואין בישראל", נפסק שגם במקום שבני זוג יהודים אינם זקוקים לגט תעמוד לבית הדין הסמכות לדון בגירושיהם. "בני זוג אלה אינם נשואים אמנם כדת משה וישראל ואין הם זקוקים לגט, אך עם זאת הם נשואים על פי הלכות בני נוח אשר הינו חלק מהמשפט העברי והם זקוקים לפסק דין של גירושין". בנוסף קבע כבוד הנשיא ברק, שההכרה בסמכותו הייחודית של בית הדין הרבני בענייני גירושין תבטיח את יעילות ההתרה של קשר הנישואין מאחר וההכרה בשאלת תוקפם של הנישואין ובשאלת הצורך בגט תהיה תלויה בנסיבותיו של כל מקרה ומקרה:

שיתוף פעולה זה בין בג"צ לבין בית הדין הרבני בפסק הדין הרבני המשלים הוביל לראשונה לפתרון לנישואים אזרחיים אשר מאפשר לבתי הדין את הסמכות לפסוק בעניין הגירושין של בני זוג יהודים שנישאו בנישואין אזרחיים מחוץ לישראל.

17. הענקת סמכות זו לבתי הדין הרבניים הובילה למהפכה של ממש ביחס לנישואין האזרחיים. מהפכה זו מתבטאת במספר מישורים: ראשית, לראשונה הכירו בתי הדין

הרבניים בתוקפם של הנישואין האזרחיים כנישואין היוצרים סטטוס אזרחי המוכר הלכתית. שנית, מכירים בתי הדין בעילות גירושין אזרחיות של גירושין ללא אשם כמדיניות הראויה לצורך התרת נישואין כאלו. נוסף על כך, בתי הדין מכירים כיום בזכויות הממוניות הנגזרות מקשר הנישואין האזרחיים, הכרה אשר מתבטאת בהסכמה רחבה יותר לעקרון איזון המשאבים בחלוקת הרכוש, ובנכונות להעניק זכות למזונות, על אף שהדין האישי איננו מעניק זכות זו, שהרי הצדדים אינם נשואים כדת משה וישראל.

18. שינויים אלו מבטאים "עידן חדש" במדיניותו של בית הדין הרבני ויש לראותם כמשקפים את קבלתו והכרתו המהותית במוסד הנישואין האזרחיים ובמכלול ההיבטים הממוניים הנלווים להם.

יהיה זה מן הראוי לראות בהכרתו של בית הדין בנישואים האזרחיים ובקבלתו לראשונה נורמות אזרחיות כגושפנקה לדון בתוצריה הפנימיים של מערכת יחסים זו שהם למעשה העניינים הכרוכים לתביעת גירושין אזרחית.

19. חשוב לציין כי ככל שיחלוף הזמן ובתי הדין יוסיפו ויעסקו במכלול ההיבטים הנלווים לנישואים אזרחיים כך תגדל ההזדמנות ליצירת שפה משותפת בין בית הדין הרבני לערכאה האזרחית וליצירת איזון ופשרה בדיני המשפחה - צעד מבורך בפני עצמו.

20. המשיב יטען כי בפסיקות של בתי דין רבניים מופיעה תדיר הקביעה שלפיה הוא בעל הסמכות גם בעניינים הכרוכים לגירושין של בני זוג שנישאו בנישואין אזרחיים מחוץ לישראל:

בהחלטת בית הדין האזורי בנתניה נאמר -"כאמור, ישנו בסיס הלכתי לחיוב מזונות בנישואין אלו מכוח 'מנהג המדינה' כפי שפסקו גדולי האחרונים עוד לפני כחמש מאות שנה. המציאות שבשטח היא שכל בני זוג בין אם הם נישאו כדמו"י או שנישאו אזרחית תעמוד לה לאישה הזכות למזונות... מאחר והוכח לפנינו שקיימת באופן עקרוני זכות למזונות, ממילא הוכרעה שאלת הסמכות" (תיק נתניה)

ראו גם את החלטת בית הדין האזורי באר שבע: "ראוי לציין כי בעתירה שהגישה האשה לבג"ץ הועלתה על ידה לראשונה טענה חדשה והיא, כי לבית הדין הרבני אין סמכות לדון בעניינים הכרוכים בגירושין של בני זוג שנישאו בנישואין אזרחיים בלבד, וזאת לאור אמרת אגב של הנשיא ברק בבג"ץ 2232/03 פלונית נ' בית הדין הרבני האזורי ואח'... עמדתנו לעניין זה היא, כי בית הדין מוסמך לדון בעניינים הכרוכים בגירושין על יסוד הנימוקים המשפטיים והאסמכתאות שפורטו בהחלטת בית הדין הרבני האזורי בנתניה בתיק 764411/1 פלוני נ' פלונית. (תיק באר שבע)

כן ראו, "בית דין זה מאמץ גישה זו למעשה (כפי שהוצגה ע"י בית הדין הרבני הגדול וכן ע"י בית הדין נתניה), כך שנוכל לקבוע הלכה למעשה כי הסמכות לדון בתביעות הכרוכות לתיק הגירושין מסורה לבית הדין הרבני, בפניו נפתח התיק העיקרי (תיק גירושין) עם כריכותיו, אף אם נשאו הצדדים בנישואין אזרחיים ולא נשאו כדמו"י בנישואין מקובלים" (תיק חיפה).

21. אמנם מדובר בפסיקות שניתנו ע"י בתי דין רבניים אזרחיים אשר אינה מחייבת את בית המשפט הנכבד ואולם סבור המשיב כי ניתן ללמוד מהן על ההיגיון שמנחה את בתי הדין ועל צדקתו במקרה זה.

הסמכות לדון בסוגיית הרכוש והמזונות

22. המשיב יטען כי מלבד הכרתו של ביה"ד במעמד הנישואים אזרחיים מכיר ביה"ד במקורם האזרחי של החיובים הממוניים בנישואין אזרחיים ולכן מן הראוי שתינתן לו הסמכות לדון בהם.

23. בפסק הדין הרבני המשלים קבע בית הדין הגדול כי נישואין אזרחיים שלא נערכו כדת משה וישראל, מוכרים על פי המשפט העברי כנישואין של בני נוח, והתרתם תיעשה באמצעות פסק דין של בית הדין הרבני. באותה עת השאלה היחידה שעמדה בפני ביה"ד הגדול הייתה כיצד יש להתיר את הנישואים האזרחיים בין איש ואישה יהודים ולא עמדה לפנייהם תביעה לזכויות ממוניות כמו מזונות או זכויות רכושיות. אמרתו של ביה"ד ולפיה כאשר בני זוג נישאו בנישואין אזרחיים לא ניתן להכיר באשה כנשואה לצורך חיוב המזונות היא אמרת אגב המתייחסת לחיוב המזונות והממון מכוח סטטוס של נישואין כדמו"י בלבד.

24. הקשר בין נישואי בני נח לחובת המזונות איננו נובע מכך שסטטוס הנישואין יוצר את חובת המזונות אלא מכך שחובת המזונות עומדת בפני עצמה ומקבלת את תוקפה ממנהג המדינה.

בהקשר זה נאמר ע"י ביה"ד בנתניה נאמר כי על פי דין תורה נישואים אזרחיים יוצרים חיובים ממוניים הדדים מכוח מנהג מדינה אשר מבוססים על דיני החוזים של המשפט העברי והינם חיובים על פי הדין האישי. "מנקודת מבטו של המשפט העברי יש מקום לחיוב מזונות מכוחו של 'מנהג המדינה' ברור ש"פשט בכל המדינה" כפי שפסק הרמב"ם. כאשר לפי המשפט העברי, 'מנהג המדינה' איננו כפוף לסטטוס האישי של בני הזוג עבור יצירת חיובים ממוניים" (תיק נתניה).

בהתבסס על גדולי הפוסקים – המהריב"ל, המהרשד"ם והמב"ט אשר פסקו זכויות ירושה ומזונות בנישואי האנוסים בספרד הגיע ביה"ד בנתניה למסקנה כי יש להכיר במתן

זכויות למזונות בנישואין אזרחיים מכוח 'מנהג המדינה' גם כאשר הצדדים הם אזרחי ותושבי מדינת ישראל, גם לפי המשפט העברי.

בית הדין מחויב לדון בענייני רכוש על פי החוק האזרחי

25. המשיב יטען כי לעותרת תעמוד הזכות לחלוקה רכושית הוגנת ע"פ חוק יחסי ממון שכן בתי הדין הרבניים מחויבים לדון בסוגיית הרכוש לפי החוק האזרחי הספציפי. בית הדין מחויב ליישם את עקרונות חזקת השיתוף וחוק יחסי ממון גם כאשר מדובר בבני זוג שנישאו בהליך אזרחי ואם יסרב לעשות זאת או שיעשה זאת באופן לקוי יהיה נתון לביקורת של בג"צ.

"חוק יחסי ממון – לטוב ולמוטב הוא עובדה קיימת ומוגמרת. זהו חוק שנחקק על ידי נציגי הציבור ב'כנסת' ואין בכוח בית הדין לבטלו או להתעלם ממנו. זהו מנהג קיים שהשתרש בציבור מכוח חוק טריטוריאלי המחייב גם את בתי הדין הרבניים לפסוק לפיו. כל עוד שחוק זה קיים ורווח בכל ישראל דינו כמנהג המדינה התקף גם לפי המשפט העברי. אשר על כן, יש לראות בחוק זה כמנהג המדינה אשר פשט בכל הציבור" (תיק נתניה).

26. ההלכה הקובעת כי על ביה"ד לדון בענייני רכוש לפי החוק האזרחי נקבעה בבג"צ בבלי - "בית הדין הדתי אינו פועל בחלל, אלא במסגרת השיטה המשפטית הכללית. אין כל אפשרות לבסס את היקף הרכוש של בני הזוג על-פי המשפט העברי, אם ביסוס זה לא יהא מוכר על-ידי המשפט האזרחי הכללי... בית הדין הדתי הוא חלק אינטגרלי של מערכת השיפוט בישראל. המשפט המופעל על-ידי הוא חלק אינטגרלי ממערכת המשפט בישראל. כלים שלובים אלה מחייבים, כי בכל הנוגע למשפט האזרחי הכללי, שאינו חלק מענייני המעמד האישי ומהדין האישי, יפעילו בתי הדין הדתיים את המשפט האזרחי הכללי. כפי שהוא נחקק על-ידי המחוקק ומתפרש ומתפתח על-ידי בתי המשפט". (בג"ץ 1000/92 חוה בבלי נ' בית הדין הרבני הגדול).

27. אם כן, בית הדין הרבני אינו מתכחש לתוצאות הרכושיות של סטטוס נישואין שאינן נובעות מדין תורה, אדרבא, בית הדין מכיר גם בפן החיצוני של הנישואים האזרחיים וגם בפן הפנימי דהיינו בזכויות הרכושיות של בני הזוג הנובעות מחוק יחסי ממון.

28. הענקת סמכות לביה"ד לדון בענייני הממון הכרוכים לגירושין בכפוף להכרתו המלאה בעקרונות האזרחיים שבסוגיית הרכוש והמזונות עשויה דווקא לחזק את מעמדם של הנישואים האזרחיים באמצעות הרחבת הלגיטימציה מצד בית הדין הרבני למוסד זה אשר תהווה תרומה לצמצום הפערים בענייני ממון בין הדין הדתי לדין האזרחי.

סוגיית המשמורת כרוכה מעצם טיבה וטבעה

29. המשיב יטען כי טענת העותרת בדבר חוסר כנות הכריכה אינה רלוונטית לכריכתו את עניין המשמורת, שכן היא כרוכה מעצם טיבה וטבעה לתביעת הגירושין.

30. ההלכה הפסוקה מבחינה בין שני סוגי עניינים מרכזיים אשר נכרכים בתביעת גירושין: האחד הוא עניינים אשר נכרכו בפועל לתביעת הגירושין ע"י התובע ואשר מתקיימים לגביהם מבחני הכריכה והשני הוא עניינים הכרוכים מעצם טיבם וטבעם לתביעת הגירושין.

31. "החזקת הילדים היא נושא הכרוך מעצם טיבו וטבעו בהליך הגירושין. לפיכך, משכרך המשיב 3 (הבעל) את עניין החזקת הילדים לתביעת הגירושין, הוא הקנה לבית הדין סמכות לדון בתביעה זו" (6378/04 גילאן שרעבי נ' בית הדין הרבני הגדול ואח'). ראו גם: "בפסיקתנו מוכרת בהקשר זה ההבחנה בין משמורת ילדים, הנחשבת עניין שלפי עצם טיבו וטבעו כרוך בתביעת הגירושין לבין שאר עניינים הקשורים בגירושין, וכריכתם חייבת להיעשות במפורש" (בג"צ 9539/00 איתן נ' בית הדין הרבני).

כלומר לביה"ד קמה סמכות אוטומטית לדון במשמורת ילדים עם הגשת תביעת הגירושין ע"י המשיב.

32. חשוב לציין כי בבואו להכריע בנושא המשמורת יראה ביה"ד לנגד עיניו את טובת הילדים וידון בנושא זה על פי עקרון טובת הילד וחוק הכשרות המשפטית והאפוסטרופסות בדומה לביהמ"ש לענייני משפחה.

על כן אין כל סיבה למנוע מבית הדין את הסמכות לדון בנושא זה.

אין לייחס למשיב כריכה לא כנה

33. הסוג השני של עניינים הכרוכים לתביעת גירושין הם כל עניין אחר אשר בפועל נכרך על ידי בן-הזוג בתביעת הגירושין ואשר הכרעתו דרושה לשם חיסול יעיל של יחסי בני הזוג המתגרשים זה מזה. במקרה דנן מדובר על סוגיות הרכוש והמזונות אשר להבדיל מסוגיית המשמורת אינן נכרכות אוטומטית לתביעת הגירושין.

34. כידוע, נדרש בעל הדין המסתמך על הכריכה לתביעת הגירושין לעמוד בשלושה מבחני עזר שנקבעו בפסיקה: נדרש כי תביעת הגירושין תהא כנה; כי הכריכה תהא כנה; וכי הכריכה תהא כדן (בג"ץ 8497/00 פייג-פלמן נ' פלמן). שלושת מבחני העזר נועדו למנוע ניצול לרעה של הסדר הכריכה על ידי מי מבני הזוג ומטרתם למנוע שימוש לרעה באמצעי הכריכה על

ידי הקמת מחסום מלאכותי מפני פנייה לערכאה האזרחית (בג"ץ 5679/03 פלוני נ' מדינת ישראל)

35. אין כל יסוד לייחס למשיב חוסר כנות בכריכת הנושא או שימוש טקטי לרעה בהליכי בית הדין, רצונו של המשיב להתדיין בביה"ד בענייני הרכוש נובעת משאיפתו לרכז את כל הדיונים בערכאה שיפוטית אחת ולמנוע את הנזק שבפיצול הדיונים בשתי ערכאות שונות אשר לרוב מסב לצדדים הוצאות נוספות ועיכובים ניכרים עד להשלמת ההליכים.

36. בתביעתה מתבססת העותרת על בג"צ בני נח שם נאמר כי "לביה"ד אין סמכות לדון בכריכה כיוון שבן הזוג הכורך אינו יכול להתכוון בכנות להתדיין בפני בית הדין בסוגיה שביה"ד כלל אינו מכיר בה" (בג"צ בני נח כב' השופט ברק פסקה 31)

37. המשיב יטען כי מדובר באמרת אגב בלבד שאינה מהווה תקדים משפטי מחייב. "סעיף 31 הנזכר, המתייחס לסמכות בית הדין בנושא הרכוש שנכרך בתביעת הגירושין, נכתב כאמרת אגב מובהקת, לאחר שנושא זה כלל לא עלה לדיון מצד העותרת, ובירור הנושא לא היה נחוץ לצורך ההכרעה באותה עתירה שכאמור התייחסה לשאלת הנסיבות והעילות הנחוצות להתרת הנישואין האזרחיים בהעדר הסכמה" (תיק 1-21-80581 אהלן : תיק טבריה).

38. בית הדין מכיר במערכת הזכויות שנוצרו בין בני זוג שנישאו בהליך אזרחי ומכריע בנושאי הרכוש לפי חוק יחסי ממון בדומה לביהמ"ש לענייני משפחה, אשר על כן אין כל סיבה לייחס למשיב כריכה בלתי כנה.

"מבחינת בית הדין, בנישואין האזרחיים ההיבט הבעייתי של העדר ההכרה הוא במישור של תוקף הנישואין מהבחינה ההלכתית, אף שנוהגים לסדר גט לחומרא. בית הדין מכיר במערכת של זכויות וחובות שנוצרו בין בני זוג שנישאו בהליך אזרחי בלבד. בעת שאחד מבני הזוג יגיש לבית הדין תביעת גירושין, ויכרך בתביעה זו את תביעתו לחלוקת הרכוש, בית הדין יכיר במערכת החובות והזכויות הנובעות מנישואין אלו. לכן אין יסוד לייחס לתובע חוסר כנות בכריכת הנושא. או שימוש לרעה בהליכי בית הדין ובאפשרות לכריכת תביעה נוספת בתביעת הגירושין" (תיק טבריה).

ראו גם: "אם חוק יחסי ממון לא היה חל על בתי הדין הרבניים, ובית הדין הרבני היה דן בענייני הרכוש כפי שעשה בעבר, בהתאם למשפט העברי בטהרתו – כהלכות נכסי מלוג ונכסי צאן ברזל ועל פי כללי ההפרדה הרכושיים בין בני זוג- היה מקום לדון בקביעתו של כבוד הנשיא ברק לפיה יש לראות בכריכה רכושית זו ככריכה לא כנה. היה מקום לשקול אם הטריבונול הרבני נחשב כפורום המתכחש לסוגיה ולגילויים הרכושיים של סטאטוס הנישואין האזרחיים'. אולם, חוק יחסי ממון הינו חוק טריטוריאלי ואיננו חוק הכפוף לדין האישי. חוק זה מחייב גם את בתי הדין הרבניים, ומשכך לא ניתן לראות בפורום

הרבני המפעיל את הוראות חוק זה כדבר יום ביומו, כמי שמתכחש לגילויים הרכושיים של סטאטוס הנישואין שאינם נובעים מדין התורה במקורו" (תיק נתניה).

מכאן נובע כי אין לקבל את טענותיה של המשיבה בדבר חוסר כנות ושימוש טקטי שכן כל רצונו של המשיב הוא בקיום התדיינות צודקת יעילה ומעשית בעניינים הכרוכים.

רציונל מוסד הכריכה

39. המשיב יטען כי הרציונל של ריכוז כל העניינים הכרוכים לתביעת הגירושין תחת קורת גג אחת הוא לייעל את הדיון ואת ההכרעה השיפוטית לכן אין כל הגיון ליטול מבית הדין את סמכותו לדון בנושאים הכרוכים לתביעת הגירושין.

40. סעיף 3' לחוק שיפוט בתי דין רבניים קובע כדלהלן: "הוגשה לבית דין רבני תביעת גירושין בין יהודים, אם על ידי האישה ואם על ידי האיש, יהא לבית דין רבני שיפוט ייחודי בכל ענין הכרוך בתביעת הגירושין, לרבות מזונות לאשה ולילדי הזוג". (חוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג-1953).

כלומר כל עניין הכרוך בתביעת גירושין יהיה בסמכותו הייחודית של בית הדין הרבני.

41. כוונת המחוקק ביסודו את מושג הכריכה היא למנוע פיצול דיונים ולגרום להסדר שלם ומשולב אחיד ויעיל של כל העניינים הטעונים הסדר עם פקיעת קשר הנישואין.

כפי שנאמר ע"י כב' השופט זילברג: "הוראת הכריכה נועדה להקנות לבעלי דין אפשרות לכרוך את מכלול הסוגיות הנלוות לפירוק קשר הנישואין במסגרת דיונית אחת. כשבני זוג עומדים בפני בית הדין הרבני ומתדיינים בעניין הגירושין יוכלו להסדיר בבת אחת את כל ענייניהם במשרד הרבנות ולא יצטרכו לפנות לפני מתן הגט או לאחריו לערכאות אחרות, בלשון אחרת הרחבת שיפוטו שלבית"ד הרבני באה למנוע את פיצול הדיון בעניינים חשובים העולים מהפקעת הנישואים" (בד"מ וינטר נ' בארי 1/60).

ראו גם: "כוונתו של המחוקק בחקיקת סעיף 3 לחוק שיפוט בתי-דין רבניים (נישואין וגירושין תשי"ג-1953) הייתה להקנות לבית-הדין הרבני סמכות לדון בכל הבעיות הקשורות בגירושין כדי לאפשר לפתור בבת-אחת את כל הבעיות הקשורות בגירושין או שבני-הזוג עשויים לתלות בפתרון את מתן או קבלת הגט.

כלומר לפי דעתי, אין על בית-המשפט לעודד ריבוי משפטים בין בני-הזוג ולחפש פירושים דחוקים לסעיף 3 כדי לאפשר לבן-זוג הרוצה בכך להרבות בהליכים משפטיים ואף להטריד את בן-זוגו ללא צורך וללא תכלית" (ע"א 666/70 שלום נ' שלום).

42. נראה כי רציונל הכריכה הוא לאפשר לערכאת השיפוט שאליה מתנקז הנושא המרכזי של הגירושין להכריע ביתר המחלוקות אשר בהן צריך להכריע כדי לסיים את הנישואין. על מנת שההכרעה תוכל להיות יעילה, יש הגיון בניקוז כל הנושאים הללו לערכאה שיפוטית אחת בדומה לרציונל שעמד בבסיס הקמת בתי המשפט לענייני משפחה.

43. "קשה לתאר כי בית-משפט המוסמך לפסוק גירושין ידון רק בהם וכל יתר העניינים יישארו תלויים באוויר, לא יימצא שום סידור לילדים, לא ייקבע מי יישאר בדירה שהייתה בשימוש של בני המשפחה, ובמידה והאישה זכאית לכתובה, למענק או למזונות, קשה לתאר שיינתן פסק-הדין לגירושין מבלי לפסוק בעניינים כאלה. לא בכדי מקובל שבית-המשפט הדין בגירושין ידון בכל מה שדרוש בקשר לפירוק היחידה המשפחתית, ויש ובחוקים שונים מצויות הוראות שבית-המשפט הדין בגירושין חייב בזמן פסיקת הגירושין לפסוק גם בשאלות שונות בקשר לגירושין או לראות כי הסידור בעניינים כאלה כבר נעשה או הובטח. אם במדינות שבית-המשפט פוסק גירושין, מצאו צורך כי יש לרכז גם את העניינים הקשורים לגירושין באותו בית-משפט, ובאותו משפט, הרי על אחת כמה דרוש הדבר במשפט העברי כאשר הגירושין הם בעיקר אקט של בני-הזוג עצמם, וכל אחד מהם מעוניין כי עם הגירושין ייעשה הסדר מלא, בכל העניינים הקשורים בגירושין, ודבר זה ברור עד שאין צריך להאריך". (ע"א אלכסנדר נ' אלכסנדר 456/70)

44. המסקנה המתבקשת היא כי גם במקרה דנן בהתחשב ברציונל הכריכה ובדמיון בין האופן בו פוסקים בתי הדין לאופן בו פוסקים בתי המשפט לענייני משפחה, אין שום טעם בהפרדה בין התרת הנישואין לבין הדיון בעניינים הנלווים וניתן לדון בכולם תחת קורת גג אחת, בענייננו בית הדין הרבני.

לסיכום:

45. כפי שהובהר לעיל, גם כאשר מדובר בסיום קשר שהוסדר בנישואין אזרחיים מחוץ לישראל, נמצאים הנושאים שנכרכו כדין תחת סמכותו של בית הדין הרבני שאליו הוגשה תביעת הגירושין.

46. אשר על כן, בית המשפט הנכבד יתבקש להותיר את החלטת בית הדין הרבני הגדול על קנה.

47. עתירה זו נתמכת בתצהיר של מר ליאור, המשיב.

48. יהא זה מן הדין ומן הצדק להיעתר למבוקש.

משפט מבוים

בג"צ _____

בבית המשפט העליון
בשבתו כבית המשפט הגבוה לצדק

העותרת:

מורן ישראל

ע"י ב"כ יניב הולצמן ו/או מעיין כהן
מהתכנית לסיוע משפטי לנשים בענייני משפחה
המרכז לקידום מעמד האשה ע"ש רקמן
הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר-אילן
טל': 03-5318895; פקס: 03-7360499

-נגד-

המשיבים:

1. בית הדין הרבני הגדול

2. בית הדין הרבני האזורי בתל אביב

ע"י ב"כ חן הלצבנד
מהתכנית לסיוע משפטי לנשים בענייני משפחה
המרכז לקידום מעמד האשה ע"ש רקמן
הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר-אילן
טל': 03-5318895; פקס: 03-7360499

3. ליאור ישראל

ע"י ב"כ אור-חן כהן
מהתכנית לסיוע משפטי לנשים בענייני משפחה
המרכז לקידום מעמד האשה ע"ש רקמן
הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר-אילן
טל': 03-5318895; פקס: 03-7360499

תשובה לתשובה מטעם העותרת

העותרת מתכבדת להגיש בזאת, על פי הרשות שנתן לה בית המשפט הנכבד, את תשובתה לתשובת המשיב, המשלימה את הטיעונים המפורטים בעתירה, ומהווים חלק בלתי נפרד ממנה.

א. מבוא

בעתירה זו מבקשת העותרת מבית משפט נכבד זה ליתן צו על תנאי נגד המשיבים המורה להם לבוא וליתן טעם מדוע לא יבטלו קביעתם כי לבית הדין הרבני סמכות לדון בנושאים שנכרכו לתביעת גירושין, כאשר בני הזוג נישאו בנישואין אזרחיים מחוץ לישראל בלבד.

ב. רקע עובדתי

גב' מורן (להלן: העותרת) ומר ליאור (להלן: המשיב), ניהלו זוגיות במשך 5 שנים, בסופם נישאו בנישואים אזרחיים בחו"ל מטעמים אידיאולוגיים ומתוך רצון לקיים טקס שאינו דתי. יצוין כי בני הזוג נרשמו במרשם האוכלוסין הישראלי כזוג נשוי.

לפני כשנתיים, נישואי הזוג עלו על שרטון. המשיב החליט לסיים את קשר הנישואין ולפיכך, הגיש תביעת גירושין לבית הדין הרבני האזורי בתל אביב. אל התביעה כרך המשיב את ענייני הרכוש, המשמורת, מזונות האישה ומזונות הילדים.

העותרת חפצה גם היא לסיים את קשר הנישואין, אולם התנגדה לקיום הדיון בביה"ד הרבני. יצוין, כי כבר בדיון הראשון בביה"ד הרבני, העותרת הביעה את התנגדותה לסמכות ביה"ד לדון בתביעות הכרוכות שהוגשו ע"י המשיב.

לאחר עדות הצדדים בפני ביה"ד, ביה"ד הנכבד הגיע למסקנה כי על הזוג להיפרד בדרך של גט לחומרא. כמו כן, ביה"ד קבע כי הוא מוסמך לדון בתביעות הכרוכות ועל העותרת להגיש כתב הגנה לתביעותיו של המשיב.

העותרת הגישה את ערעורה על פסיקת ביה"ד האזורי בתל אביב לביה"ד הרבני הגדול וטענה שוב שלביה"ד אין סמכות לדון בתביעות הכרוכות, אך ערעורה נדחה בדעת רוב. לאור האמור לעיל הוגשה עתירה זו לבית המשפט הנכבד.

ג. תשובת העותרת לתשובות המשיב

1. העתירה מבקשת לקבוע כי בית הדין חרג מסמכותו, נהג בחוסר הגינות והביא לאי-צדק משווע ביחס לעותרת.

2. חוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין) תשי"ג 1953 (להלן: "החוק") קובע בסעיף 1 כי ענייני נישואין וגירושין של יהודים בישראל אזרחי המדינה או תושביה יהיו בשיפוטם הייחודי של ביה"ד. בדברי ההסבר להצעת החוק נאמר, כי סמכותם של בתי הדין הרבניים הינה לקבוע אם לנישואים מסוימים היה או לא היה תוקף לפי דין תורה. דברים אלו שבו ועלו בבג"צ 2232/03 בני נוח, שם נאמר כי סמכותם של בתי הדין הרבניים בעניינם של בני זוג שנישאו בנישואים אזרחיים מתפרשת אך לשאלה האם קיים חשש לקידושין כדמו"י, זאת בכדי לאפשר לצדדים להינשא בשנית.

ניתן לראות כי המחוקק לא כלל בדבריו את ענייניהם הפנימיים של זוגות שלא נישאו בנישואין כדת משה וישראל. אמנם עפ"י סעיף 3 לחוק, לביה"ד תהא סמכות בכל ענייני המעמד האישי אשר

נכרכו לתביעת הגירושין, אך סביר מאד כי לו היה רוצה המחוקק לכלול גם מקרים בהם בני הזוג לא נישאו בנישואין כדת משה וישראל - היה מציין זאת מפורשות.

3. טענת המשיב, כי מדובר ב"עידן חדש" בו ביה"ד מכיר במוסד הנישואים האזרחיים ועל כן יש להתיר לו לדון בתוצריה הפנימיים של מערכת יחסים זו, למעשה מחזקת צעד פוליטי של בתי הדין הרבניים שמטרתו למנוע מבית משפט נכבד זה לגרוע מסמכויותיו. מדובר בנסיון של בתי הדין הרבניים לשמר סמכות בלעדית על ענייני הנישואין והגירושין של בני זוג יהודים בישראל, גם אם מדובר בבני זוג שבחרו להינשא בדרך שאינה הלכתית ואינה תואמת את העקרונות שלפיהם פועלים בתי הדין.

כריכה לא כנה

4. ניסיון המשיב לכרוך את העניינים הנלווים לתביעת גירושין בביה"ד הינו צעד טקטי בלבד, שאינו תואם את אורח חייו של המשיב ואת אורח חייהם המשותף של בני הזוג (ע"א 139175 פלמן נ' פלמן פ"ד ל (1) 263). לו היה המשיב קשור קשר מהותי לדת היה בוחר למסד את הקשר הזוגי בהתאם לדין הדתי.

5. בנישואים אזרחיים תנאי הכריכה הכנה לא מתקיים. בפסק הדין הרבני המשלים נשוא פרשת בג"צ בני נח (להלן: פסק הדין הרבני המשלים), נאמר כי שאלת התוקף של נישואים אזרחיים אשר נערכו בין בני זוג יהודים הינה בת שני פנים. האחד, מכוון לחיובים ההדדיים בין בני הזוג בעוד השני מכוון להשלכות הנישואין על צד שלישי. הכרה בנישואין על פי הלכות בני נח מכוונת אך אל הפן ה"חיצוני" של הנישואין, שענייני השלכות הנישואין על צד שלישי. היא אינה מכוונת ל"פן הפנימי", שענייני החיובים ההדדיים שבין בני הזוג. לפיכך אין הנישואין יוצרים חיוב של מזונות, ועל כן מטרת כריכה זו אינה אלא שלילת הזכות לחיוב ממוני.

סוגיית הרכוש, מזונות ומשמורת

6. על פניו הצעד של כריכת הרכוש הוא צעד המייעל ומשפר את הטיפול בתיק במטרה לדון בכלל העניינים שבמחלוקת בין הצדדים כמכלול אחד, כפי שטוען המשיב בתשובתו לעתירה. אולם, יש לבחון שני עניינים עיקריים בסמכות ביה"ד לדון בעתירה: ראשית, בחינת מקור הסמכות ההלכתית הקיימת לביה"ד ושנית, את מקור הסמכות החוקית הנתונה לביה"ד. זאת משום שאף אם לביה"ד ישנה הסמכות לדון מכוח ההלכה עדיין אין בכוחו לפעול חוקית וליישם את פסקי הדין שלו. לעניין זה ראו:

"נראה כי אין לביד"ר את הסמכות ההלכתית לדון ו/או לכוף בכל תביעת רכוש הנוגעת למי שנישאו בנישואים אזרחיים. זאת משום שביה"ד אינו מכיר בנישואים כאלו, וממילא לדעת ביה"ד לא נוצרה כל עילה ו/או סיבה לזיקה ממונית כל שהיא בין אלו" (הרב הישריק בתיק 448866/3).

העותרת תטען, כי על אף סמכותם הייחודית של ביה"ד לעסוק בהתרת נישואין, אין היא מקנה סמכות חוקית לדון בעניינים הנלווים, שכן אין מדובר בתביעת גירושין כמשמעה בחוק ועל כן לא

ניתן לכרוך אליה את ענייני הרכוש. מדובר בניסיון מחטף של ביה"ד של סמכויות שאינן מסורות לו ומסורות למעשה לערכאה האזרחית – בתי המשפט לענייני משפחה. יתרה מכך, ביה"ד הרבני מתיר את נישואי הצדדים לא כהליך של גירושין (זאת מאחר ואינו מכיר במוסד הנישואין האזרחיים), אלא כסטטוס של נותן חוות דעת הלכתית האומרת שכלל לא היו נשואים. משכך, ביה"ד ממילא לא יכול לדון בסוגיית הרכוש עפ"י חוק יחסי ממון מאחר והחוק עוסק בזכויות של בני זוג נשואים שלפי ביה"ד לא צמחו מעולם.

7. טענת המשיב, כי סוגיית המשמורת הוכרה בפסיקה כעניין הכרוך מעצם טיבו וטבעו להליך הגירושין, נכונה היא (לעניין זה ראו בג"צ 6378/04 שרעבי נ' בית הדין הרבני הגדול ואח'). אולם, עפ"י סעיף 3 לחוק שיפוט בתי דין רבניים, כריכת ענייני המעמד האישי מחייבת תביעת גירושין תלויה ועומדת, אלא אם עפ"י סעיף 9 ניתנה הסכמת הצדדים לדון בסוגיות הנכרכות שלא במסגרת תביעת גירושין. העותרת תטען כי במקרה דנן, בו מדובר בנישואים אזרחיים (אשר ההלכה איננה מכירה בהם), לא ניתן לדון בהתרת הנישואין כהליך של גירושין אלא כבקשה לפירוק הנישואין. מאחר ולא מתקיימת תביעת גירושין כמשמעותה בסעיף 3, הרי שלא ניתן לכרוך את סוגיית המשמורת לתביעה זו.

אמרת אגב

8. טענת המשיב, כי אין להתלות בדברי השופט ברק בבג"צ 2232/03 מאחר והינה אמרת אגב בלבד, טעות ביסודה. אין לראות את דברי כב' הנשיא ברק כאילו נכתבו בעלמא, מדובר בסוגייה מהותית שהושארה אמנם בצריך עיון אך אין הדבר מפחית מחשיבותה. שופטים כותבים פסקי דין מתוך ידיעה ברורה כי יקראו את דבריהם והללו ישמשו כמקור מנחה לפסיקה עתידית.

כדברי כב' השופט חיים ח' כהן:

"...אין להשתמש באוביטר כאמתלה להתחמק מן התקדים, אלא כטכניקה לכתיבת חוות דעת שיפוטית. התקדים יכול להמשיך בתפקידו להצדקת הפסיקה או להנמקתה או גם להבחנתה, אך "תקדים" לעניין זה משמעו גם רציו וגם אוביטר, וההבחנה ביניהם-לצורך הצדקה, הנמקה או הבחנה זו-אבד עליה הכלח." (ראו: אוביטר ז"ל והגינות לאיי"ט, בעקבות בג"צ 164197 קונטרס בע"מ נ' משרד האוצר פ"ד נב (289(1)).

אומנם דברי כב' הנשיא ברק נאמרו באמרת אגב, אך אין בטענה זו כדי לפתור מהתייחסות אליה, מאחר וזו מהווה בסיס מנחה לפתרון במציאות החיים בישראל לפיה אין הסדר חוקי הקובע למי מן הערכאות השיפוטיות מוקנית הסמכות לדון ביחסים הפנימיים בין בני זוג יהודים שנישאו בנישואים אזרחיים, ומהי החשיבות של הענקת סמכות זו.

הדיון בסוגיית הרכוש עפ"י הדין האזרחי

9. העותרת תטען, כי על אף שבסוגיית הרכוש כפוף ביה"ד לחוק יחסי ממון ולחזקת השיתוף, בין אם עוסק בנישואין כדמת משה וישראל ובין אם עוסק בנישואים אזרחיים, לא ניתן לקבוע כי פסיקתו תהא זהה לפסיקת בית המשפט לענייני משפחה. זאת מאחר ואין מדובר רק בפירוק

"גיאוגרפי" בין שתי הערכאות, אלא בפיצול בעל משמעות ממשית באשר לאופן ניהול התביעה ותוצאותיה, אף אם הדין האמור לחול בכל ערכאה הוא אותו דין. עמדה על כך ד"ר רות זפרן:

"...מקור השוני הוא כפול. ראשית, סדרי הדין הרבני ודיני הראיות שונים מאלה המופעלים בבית המשפט. בתי המשפט כפופים לקודקס המנוי בתקנות סדר הדין האזרחי, לתקנות הייחודיות שהותקנו לאחר הקמת בית המשפט לענייני משפחה ולדיני הראיות כפי שמנויים בפקודת הראיות וכפי שפותחו בפסיקה. לעומתם סדרי הדין ודיני הראיות בבית הדין הרבני שונים לחלוטין. לצד תקנות ייחודיות שהותקנו בשביל בתי הדין... קבע כי בית הדין כערכאת שיפוט עצמאית, מוסמך לעצב לעצמו את סדרי הדין מכוח סמכותו הטבעה. לכן דיני הראיות שמפעיל בית הדין שאובים גם מן ההלכה היהודית." (ראו: מירוץ הסמכויות "חי ובוט" משפטים מ"ג תשע"ד עמ' 579).

אין לראות בסדרי הדין כאילו היו מנותקים מן המשפט המהותי, סדרי דין שונים עלולים להוביל לפסיקה שונה מהותית בין הערכאות. הפער העמוק ביותר בין הערכאות התהווה עם השנים בעניין הכרעות הנוגעות לחלוקת רכוש. לעומת בית המשפט שפיתח והפעיל את הלכת השיתוף, ביה"ד שלא ראה את עצמו כפוף לתוכן הפסיקה האזרחית, הפעיל דין עצמאי בהשראת ההלכה היהודית. נכון הדבר כי ביה"ד כפוף לדין האזרחי כפי שנקבע בבג"צ 1000/92 חוה בבלי נ' בית הדין הרבני הגדול, אך מתוך השקפת עולם שונה מהותית בין שתי הערכאות, הרי שאין זה מן הנמנע כי ביה"ד יחיל באופן שונה את הדין האזרחי ויביא לפסיקה לטובת הגבר בהכרח, הפוגעת בזכויותיה הממוניות של האישה. מאחר וקיים חשש כי ביה"ד יפסוק באופן שונה מן הערכאה האזרחית, הרי שהרחבת סמכותו לדון בסוגיות הנכרכות מהווה סכנה לציבור המתדיינות אשר מלכתחילה ידו על התחנתונה בערכאה זו.

10. ס' 3 לחשבד"ר היוצר את כלל הכריכה, מצמיח את "מרוץ הסמכויות" לפיו מוקנית הסמכות לערכאה הראשונה בה נפתח ההליך. מרוץ זה יוצר מאבק בין בני הזוג, כפל התדיינות, מעודד תכסיסנות ומכביד רגשית על בעלי הדין. ניסיון ביה"ד להרחיב סמכותו מעצים בעייתיות זו, ומונע מזוגות שנישאו בנישואים אזרחיים להסדיר את יחסיהם שלא במסגרת תחרותית זו. כך זוגות שניסו לחמוק ממרוץ זה, מוצאים עצמם שוב מתמודדים עמו בעל כורחם.

11. הרחבת סמכות ביה"ד הרבני לדון בפן הפנימי של מערכת היחסים בין הצדדים, נוגדת את חוק יסוד כבוד האדם וחירותו, ופוגעת בחופש הבחירה של העותרת שלא לדון בנישואיה במסגרת הלכה דתית. בני זוג שבחרו להינשא בנישואים אזרחיים מטעמים אידיאולוגיים, רצו להימנע מהתדיינות למול ערכאת דיון המשקפת אורח חיים ותפיסת עולם המנוגדים לערכיהם. לכן, ההחלטה של ביה"ד האזורי בתל אביב כופה על בני הזוג להתדיין בפני מערכת ממנה "ברחו" מלכתחילה.

12. בבג"צ 7052\03 עדאללה- המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל נ' משרד הפנים נקבע כי אחד המרכיבים היסודיים ביותר למימוש כבוד האדם הוא כוחו לעצב את חיי המשפחה שלו על פי רצונו החופשי, כאשר תא משפחתי הוא ביטוי מובהק למימוש רצון זה. הרחבת סמכותו

של ביה"ד, פוגעת בזכותה של העותרת לממש את רצונה החופשי ולהקים תא משפחתי באופן שהיא בוחרת.

בנסיבות דנן, במאזן הכוחות בין יעילות הדיון למול הסכנות הטמונות בכריכה לא כנה, שיש בה לפגוע לא רק בעותרת אלא באוכלוסיית הנשים בישראל בכלל, אין להרחיב סמכות ביה"ד שכן עלולה היא להביא לפגיעה חמורה ביותר, כפי שהובעה עד כה.

ד. סיכום:

13. כפי שהובהר לעיל, כאשר מדובר בתביעת גירושין בין בני זוג שנישאו בנישואין אזרחיים מחוץ לישראל, לא ניתן ולא ראוי לכרוך סוגיות נוספות.

14. עולה כי בית הדין חורג מסמכותו כאשר הוא מאפשר כריכה זו ודן בסוגיות הנלוות לגירושין.

15. אשר על כן, בית משפט הנכבד מתבקש להיעתר למבוקש בעתירה.

16. יהא זה מן הדין ומן הצדק להיעתר למבוקש.

יניב הולצמן ומעיין כהן

ב"כ העותרת

בג"צ _____

בבית המשפט העליון

בשבתו כבית המשפט הגבוה לצדק

העותרת:

מורן ישראל

ע"י ב"כ יניב הולצמן ו/או מעיין כהן
מהתכנית לסיוע משפטי לנשים בענייני משפחה
המרכז לקידום מעמד האשה ע"ש רקמן
הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר-אילן
טל': 03-5318895; פקס: 03-7360499

-נגד-

המשיבים:

1. בית הדין הרבני הגדול

2. בית הדין הרבני האזורי בתל אביב

ע"י ב"כ חן הלצבנד
מהתכנית לסיוע משפטי לנשים בענייני משפחה
המרכז לקידום מעמד האשה ע"ש רקמן
הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר-אילן
טל': 03-5318895; פקס: 03-7360499

3. ליאור ישראל

ע"י ב"כ אור-חן כהן
מהתכנית לסיוע משפטי לנשים בענייני משפחה
המרכז לקידום מעמד האשה ע"ש רקמן
הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר-אילן
טל': 03-5318895; פקס: 03-7360499

עמדת היועמ"ש לבתי הדין הרבניים

היועץ המשפטי לשיפוט בתי הדין הרבניים מתכבד להגיש בזאת את עמדתו לבית המשפט הנכבד.

א. רקע

1. המשיב וגב' מורן (להלן: העותרת) חיו בזוגיות במשך 5 שנים. כאשר החליטו למסד את הקשר ביניהם בחרו להינשא בקפריסין בנישואים אזרחיים מטעמים אידיאולוגיים שהיו רלוונטיים בזמנו לאורח חייו של המשיב. לאחר נישואי הצדדים נולדו לזוג תאומים וכמו כן נרכשה דירת מגורים שבה האישה והילדים מתגוררים כיום.
2. לפני כשנתיים החליט המשיב לסיים את קשר הנישואין בשל קרע בלתי ניתן לאיחוי שחל בין בני הזוג. המשיב הגיש תביעת גירושין לבית הדין הרבני האזורי בתל אביב ובשל רצונו לדון בכל הסוגיות הנלוות תחת קורת גג אחת בחר לכרוך לתביעת הגירושין את ענייני הרכוש המשמורת מזונות אישה ומזונות הילדים. לאחר שמיעת הצדדים והגשת סיכומים פסק בית הדין כי הצדדים ייפרדו בדרך של גט לחומרא וכי על העותרת להגיש כתב הגנה לתביעות הכרוכות שהגיש המשיב.
3. העותרת הגישה ערעור לביה"ד הרבני הגדול בטענה כי לבית הדין אין סמכות לדון בתביעות הכרוכות וערעורה נדחה בדעת רוב.
4. כל רצונו של המשיב הוא לסיים את הקשר בצורה מכובדת ולהימנע מהתדיינות משפטיות מיותרת, מגרירת רגלים ומסחבת, אך נראה שרצון זה אינו משותף לרצון העותרת, שכן זו החליטה להגיש עתירה לבית המשפט הנכבד.
5. עמדת היועמ"ש לשיפוט בתי הדין הרבניים הינה כי בתי הדין פעלו בסמכות ועל פי פסיקותיו הקודמות של בית המשפט הנכבד.

טענת חוסר הסמכות

6. כפי שמציינת העותרת כבר נקבע בבג"צ 2232/03 בני נוח שיש לבתי הדין סמכות לדון בעניינם של בני זוג שנישאו בנישואים אזרחיים על פי סעיף 1 לחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין) תשי"ג 1953 (להלן: "החוק").
- סעיף 3 לחוק מורה על אפשרות הכריכה בכל המקרים שבהם דן בית הדין בסמכות, זאת על מנת לאפשר דיון מהיר ומרוכז בערכאה אחת בהתאם לכלל "משפחה אחת, שופט אחד". ולכן אם היה בדעתו של המחוקק להחריג מערכת יחסים מסוימת, כמו נישואין אזרחיים, היה עליו לציין זאת במפורש.
7. באשר ליחסי הכוחות בין הערכאות האזרחיות לאלו הדתיות אבקש להפנות את השופטים הנכבדים לשינויים התפיסתיים שחוללו בתי הדין הרבניים בעקבות פסק דין

בני נוח: החל בהכרה בתוקף הנישואין האזרחיים, דרך ההכרה בעילות גירושין אזרחיות וכלה במעמדן של הזכויות הרכושיות בין בני הזוג. שינויים אלו מבטאים "עידן חדש" במדיניותו של בית הדין הרבני ויש לראותם כמשקפים את קבלתו והכרתו המהותית במוסד הנישואין אזרחיים ובמכלול ההיבטים הממוניים הנלווים להם. חשוב לציין כי ככל שיחלוף הזמן ובתי הדין יוסיפו ויעסקו במכלול ההיבטים הנלווים לנישואים אזרחיים כך תגדל ההזדמנות ליצירת שפה משותפת בין בית הדין הרבני לבית המשפט האזרחי וליצירת איזון ופשרה בדיני המשפחה האזרחיים- שזהו צעד מבורך בדיני משפחה לכל הדעות. לעומת זאת אילו תילקחנה ממנו סמכויות עלול להיווצר קרע וניתוק בין הערכאות, שיוביל לכאוס, חוסר קוהרנטיות ועוגמת נפש לכל הנוגעים בדבר. אי לכך נבקש מבית המשפט הנכבד לבחון את השפעות פסיקותיו תוך כיבוד הערכאות השונות ולאור האיזון הרגיש והעדין בניהן.

כריכה לא כנה

8. אין כל יסוד לייחס למשיב חוסר כנות בכריכת הנושא או שימוש טקטי לרעה בהליכי בית הדין, רצונו של המשיב להתדיין בביה"ד בענייני הרכוש נובעת משאיפתו לרכז את כל הדיונים בערכאה שיפוטית אחת ולמנוע את הנזק שבפיצול הדיונים בשתי ערכאות שונות. על בית המשפט הנכבד לשקול האם הוא רוצה לתת יד למהלך שיגרום בסופו של דבר לסחבת בלתי נגמרת והכרחת הצדדים לכתת רגליהם בין ערכאות שונות ולעכב עוד יותר את סחבת הגירושין?

9. בתביעתה מתבססת העותרת על בג"צ בני נח שם נאמר כי "לביה"ד אין סמכות לדון בכריכה כיוון שבן הזוג הכורך אינו יכול להתכוון בכנות להתדיין בפני בית הדין בסוגיה שביה"ד כלל אינו מכיר בה" (בג"צ בני נח כב' השופט ברק פסקה 31)

והרי, מדובר באמרת אגב בלבד שאינה מהווה תקדים משפטי מחייב, שכן הקביעה לא הייתה נחוצה לעניין שנידון. אך בנוסף היא גם אינה רלוונטית למצב העכשווי; כיום בתי הדין אינם מחילים את הדין העברי בטהרתו ובעקבות החלת חוק יחסי ממון הם מכירים הן בתוקף הנישואין כלפי צדדים שלישיים והן במערכת החובות והחויבים שהם יוצרים בין בני הזוג.

סוגיית הרכוש, מזונות ומשמורת

10. העותרת טוענת כי אין ביכולתו של בית הדין לחייב את האיש בסוגיות הרכוש המזונות והמשמורת מכיוון שמדובר בנישואין אזרחיים, זאת על בסיס ציטוט שמביאה העותרת מפסק דינו של הרב הישריק בתיק 448866/3. יצוין כי הציטוט נאמר כאמרת אגב לא מחייבת, שכן באותה עת השאלה היחידה שעמדה בפני ביה"ד הגדול הייתה כיצד יש

להתיר את הנישואים האזרחיים בין איש ואישה יהודים ולא עמדה לפניהם תביעה לזכויות ממוניות כמו מזונות או זכויות רכושיות.

11. כמו כן יובהר, כפי שכבר נפסק בעבר, בהתבסס על פסיקותיהם של גדולי הפוסקים המהריב"ל, המהרשד"ם והמבי"ט בתיק 764411/1 של בית הדין בנתניה שתוקף החיובים הממוניים בין בני הזוג הוא שריר וקיים זאת מכוח 'מנהג מדינה' ולכן הם אף מקבלים תוקף הלכתי ברור ונחרץ. ועל כן אין כל מקום לחשוש לאי אכיפת הזכויות הרכושיות כפי שייקבע בבית הדין.

אמרת אגב

12. בעתירתה הטוענת מבקשת לשנות מסדרי שיטת המשפט הנהוגה בימינו ולהפוך אמרות אגב למחייבות. נבקש להזכיר לבית המשפט הנכבד את הידוע לכל: אמרות אגב אינן בעלות תוקף מחייב ויש לדון בסוגיה בעיניים נקיות.

הדין בסוגיית הרכוש עפ"י הדין האזרחי

13. באשר לטענות העותרת בדבר התוצאות השונות שיגיעו אליהם בית הדין ובית המשפט, כפי שכבר הובהר לעיל החוק האזרחי מיושם בבתי הדין דרך קבע ואין על כך עוררין כפי שנקבע בתיק נתניה:

"חוק יחסי ממון – לטוב ולמוטב הוא עובדה קיימת ומוגמרת. זהו חוק שנחקק

על ידי נציגי הציבור ב'כנסת' ואין בכוח בית הדין לבטלו או להתעלם ממנו. זהו מנהג קיים שהשתרש בציבור מכוח חוק טריטוריאלי המחייב גם את בתי הדין הרבניים לפסוק לפיו. כל עוד שחוק זה קיים ורווח בכל ישראל דינו כמנהג המדינה התקף גם לפי המשפט העברי. אשר על כן, יש לראות בחוק זה כמנהג המדינה אשר פשט בכל הציבור" (תיק נתניה).

בתי הדין פועלים מכוח חוק (חוק שיפוט בתי דין רבניים) ומיישמים את החוק האזרחי (חוק יחסי ממון) שהם מחויבים לו. באשר לטענה כי נשים עלולות להיפגע מהפסיקות, אין אלו אלא דברי לעז ובלע חסרי ביסוס. לדוגמא הפסיקה בבית הדין באופן עקבי מיטיבה דווקא עם נשים בנושאים כמו מדור ודמי כתובה, שלא כמו בתי המשפט האזרחיים.

14. באשר לטענות העותרת על פגיעה בכבוד האדם הרי שאין בהן ממש שכן אין כל פגיעה בחירותה של האישה שכן הנפקות הינה מזערית. ראשית כל, נראה שאין העותרת מערערת על עצם ההתדיינות בבית הדין, שכן היא מכירה בלגיטימציה של בית הדין

בעניין מתן הגט. בנוסף, כפי שהראנו לעיל אין הבדל של ממש בפסיקות בית הדין ובית המשפט שכן שניהם מחילים את אותו חוק אזרחי בחלוקת הרכוש ואף בנושאים מסוימים (כמו מדור ודמי כתובה) פוסקים בתי הדין לטובת הנשים באופן מובהק. כמו כן הפגיעה החמורה ביותר שעלולה להיווצר כתוצאה מדיון בבית הדין הוא החשש של כניסה, חלילה, למצב של עגינות. ואילו במקרה דנן אין כל צל של חשש כי האישה תכנס למצב קשה זה שכן הגט לחומרא שבו הזוג מחויב ניתן בקלות רבה ואינו תלוי ברצונו של הבעל. לכן אין בעצם כל הבדל בין כוחו של האיש לכוחה של האישה ולכן, במיוחד במקרה זה, חיובה של האישה להתדיין בבית הדין לא כרוך בכל פגיעה ומדובר בטענה קנטרנית גרידא.

לסיכום:

15. כפי שהובהר לעיל, המצב המשפטי נכון להיום, קובע שגם כאשר מדובר בסיום קשר שהוסדר בנישואין אזרחיים מחוץ לישראל, נמצאים הנושאים שנכרכו כדין תחת סמכותו של בית הדין הרבני שאליו הוגשה תביעת הגירושין.

16. אין בקביעה הנ"ל כל פגיעה של ממש בזכויותיה של העותרת.

17. לאור האמור, עמדתנו היא כי אין מתקיימת עילה להתערבות בית המשפט הנכבד בהחלטות בתי הדין הרבניים, ודין העתירה להידחות.

**היועץ המשפטי
לשיפוט הרבני**